

ČUVAMO

JUGOSLAVIJU

3. IV. 1935

40.

SOKOLIC

LIST ZA SOKOLSKI NARAŠTAJ
GOD. XVII 1935 BROJ 3

SADRŽAJ

1. Naše proleće	65
2. Pogibija Zrinjskog i Frankopana	66
3. Mihailo Pupin	68
4. Jugoslovenska i slovenska ideja u slovenačkih protestantskih pisaca XVI stol.	70
5. Upoznavaj se s češkoslovačkim naraštajem!	72
6. Jedna zemlja	73
7. Po starom sokolskom putu	74
8. † Sestri Melaniji — Mili Nikolić	75
9. O ciganima koritarima	76
10. Brat iz Korotana	79
11. Naši pesnici: Za Kralja i otadžbinu. — Tomi Masariku. — Silnicima slave naše. — Na okup! — Соко на стражи. — Kos. — На попришту од Балкана. — V pomladni prirodi. — Voditelj mladine. — Prebujenje. — Napred! — Naš Soko! — Соко на мртвој стражи. — Nekaj značilnih krajših Gregorčičevih pesmi: Moj črni plašč. Vzori. Siroti	83
12. Radovi našeg naraštaja: Na nama je budućnost. — Sokolska značka i sokolski pozdrav	90
13. Glasnik: Varaždin: Naraštajska priredba. VI naraštajsko dečje selo. — Zagreb 2.: Sastanak naraštaja. Naraštajske zidne novine. Naraštajski štedni fond. — Parobrod putovao preko gora. — Prava reč na pravom mestu. — Radioaparati u svim školama u Pragu. — Dečji bioskop u Moskvi. — Tunel ispod Mont Blanka. — Nađeno je jaje od nekoliko miliona godina. — Jadni crvi. — Zgodovinski razvoj lutkovne umetnosti. — Za šalu	92

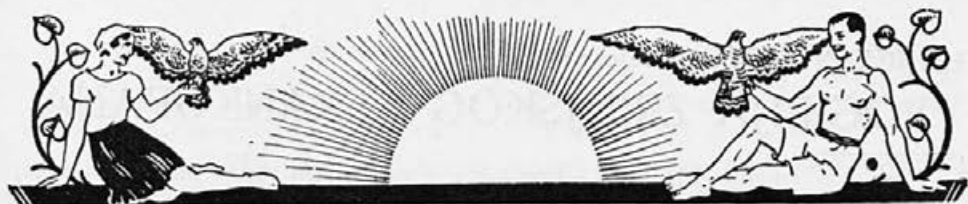
»Sokolić« izlazi svakoga 20 u mesecu. Godišnja pretplata Din 20'—, polugodišnja Din 10'—, pojedini broj Din 2'—.

Urednik: Josip Jeras, Ljubljana, Levstikova ulica 19.

Izdaje Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije (E. Gangl). — Naslov uprave: Uprava sokolskih listova, Ljubljana, Frančiškanska ulica 6. Telefon br. 2312. Račun pošt. štedionice 12.943.

Rukopisi se šalju na adresu urednika, pretplate i narudžbe upravi sokolskih listova.

Tiska: Učiteljska tiskara u Ljubljani (pretstavnik Francè Štrukelj).

NAŠE PROLEĆE

Prroda se je probudila iz svog zimskog spanja. Zaodeva se cvećem i zelenilom. Oživeo je lug i gaj. Ptičice veselo cvrkuću i poskakuju grančicama. Drveće je propupalo da iz njega izbiju novi izdanci, nove grane i zeleno lišće. Orač i kopač s pesmom na ustima pozdravljaju proleće, vreme života i rada, radosna srca prevrću odmorenu zemlju nadajući se obilnom plodu svog rada i svog znoja. Sve, sve je u pokretu, sve se obnavlja. Sve je pročutilo bistro prolećno sunce, sve je osetilo blagi, prijatni miris prolećnog dana i zemlja, koja nas hrani, napaja nas svojim ugodnim zadahom.

I ti, sokolska omladino, sokolski naš naraštaju, naše si sokolsko proleće. Vi ste oni izdanci, koji će postati čvrste grane našeg naroda i naše države, vi ste ono mirisavo cveće u našoj sokolskoj bašči, koje nas opaja i okrepljuje. Mladani vaš život, koji i u nama pobuđuje veselje i zanos, vaša neokaljana duša i vaše čisto srce — to je naše polje, to je naša oranica, od koje se nadamo dobrom i obilnom plodu. Vaše veselo raspoloženje, vaš nedužni osmeh i mladenačka raspojasanost, to nas ogreva i podžiže, to nas navodi na rad, u život, kao mladano prolećno sunce. Svaki vaš uspeh veseli sve naše Sokolstvo, svaki vaš napredak približuje sve nas konačnom našem sokolskom cilju. Stoga je i najteži zadatak naših sokolskih baštovana da pravilno uzgoje baš vas, da baš vama obrate svu pažnju, svu svoju dušu, svu svoju brigu i ljubav — da postanete bolji od njih samih.

A ti, naraštaju naš, trebaš već u proleću svog života da se privikneš na sve ono, što ti sokolska misao nalaže. Postati ispravan i koristan građanin svoje domovine i čestit član ljudske zajednice. To je po današnjem shvaćanju ljudskog roda nemoguće, da ne rečemo naivno i bedasto. Ali verujte, da su jedino čestitost, poštenje i radinost oni stubovi, koji jamče čovečanstvu bolju i lepšu budućnost; samo na ovim stubovima može čovečanstvo čvrsto i spokojno da počiva. To nas uči i sokolstvo, kojemu niko ne može poreći njegovih uspeha baš u tom pravcu. Pa zar nije i vaš mladenački život sama čistota, čestitost i poštenje, koje nije pomućeno ni s čime, život koji vidi, oseća i teži jedino za dobrim? — Očelicitaj tu vašu dušu i vaše mlado bezazleno srce i osposobiti ih za borbu u kasnijim težim časovima života, to je naša zadaća u proleću vašeg života. Naraštaj pak naš treba da s puno vere i sinovske poslušnosti sledi svoje starije, koji su životom i radom dokazali da su vredni i dostojni da vas uzgajaju i uzgoje u čestite ljude i dobre rodoljube. Treba da se uzgajate prema rečima Viteškog Kraja Aleksandra I Ujedinitelja, koje je uputio Sokolima: »Od kolevke pa do groba dužni ste služiti samo Jugoslaviji i jugoslovenskoj misli. Njene su vaše mišice i vaša srca, njene imaju da budu sve vaše radosti i ideali, vaše težnje i sva vaša pregnuća«.

Sokolski naš naraštaju, proleće našeg Sokolstva i našeg naroda, već u proleću svog života smelo zagazi u otvoren i pošten rad za Kralja, narod, jugoslovenstvo, slovenstvo i čovečanstvo!

(Kljé.)

POGIBIJA ZRINJSKOG I FRANKOPANA

mena Zrinjskog i Frankopana zauzimaju vidno mesto u povesti našega naroda. Zato je naša dužnost da ih se setimo i da se upoznamo s njihovim životom i radom.

Petar Zrinjski i njegov stariji brat Nikola su sinovi hrvatskog bana Jurja Zrinjskog. Petar se rodio 6 juna 1621 u Vrbovcu. Nakon očeve smrti majka im se preuda, a decu uzmu skrbnici da ih dalje odgajaju.

Kad su završili u tome vremenu potrebno školovanje, Nikola i Petar vrata se u domovinu, budu proglašeni punoletnim i dobiju kao velikaši na upravu po jedan deo zemlje. Podelivši očevinu, braća su se i dalje pazila kao i kad su živeli u zajednici. Nikola je više bio u doticaju s Madžarima, a Petar s Hrvatima. Družeci se s hrvatskom gospodom, Petar dođe u doticaj s karlovačkim generalom Vukom Krstom Frankopanom Tržačkim, koji je imao četvero dece od kojih ostadoše živi: Franjo Krsto i Ana Katarina, koja će se kasnije udati za Petra Zrinjskog.

God. 1647 imenovan je Nikola Zrinjski hrvatskim banom, što je u ono vreme značilo: biti kraljev zamenik u Hrvatskoj. U to doba Turci su držali jedan deo Hrvatske i Ugarske u svojim rukama, i imali su nameru da i dalje osvajaju. Bečki dvor je smestio jedan deo svoje vojske u Hrvatskoj sa zadacim da preči daljnje prodiranje Turaka. Ta je vojska bila slabo plaćena i radila je što je htela u Hrvatskoj. Nemci su mrzili i Hrvate i Madžare i nastojali su da ih što više podvrgnu svojoj vlasti. Hrvati su neprestano čekali kada će nastati rat s Turcima da ih proteraju iz osvojenog dela Hrvatske.

I kada je nastupio rat, i ban Nikola i brat mu Petar hrabro su se borili s Turcima. U ratu je pobedila hrišćanska vojska, ali je ubrzo sklopljen mir po kome je izgledalo kao da su Turci pobedili. Taj mir sklopio je slabi austrijski car Leopold, koga su Ugarska i Hrvatska priznavali kraljem. Kad su čuli za mir, Hrvati i Madžari bejahu ogorčeni. Oni su videli da ih Nemci zapostavljaju, da hoće silom da od njihovih zemalja naprave svoje pokrajine i da rade s njima šta hoće. Pored toga, nemačka je vojska pljačkala po Hrvatskoj radi čega su se Hrvati također bunili. Nezadovoljstvo protiv Nemaca bilo je toliko da su neki madžarski i hrvatski velikaši sklopili savez, okrenuli leđa Beču i zatražili pomoć od francuskog kralja Ludvika XIV. Najistaknutiji predstavnici hrvatskih nezadovoljnika bili su: ban Nikola Zrinjski, njegov brat Petar. Petrova žena Katarina Frankopanka i njezin brat Franjo Krsto Frankopan.

Tokom pregovora s Francuzima nezadovoljnici su nudili njihovom kralju Ludviku XIV ugarsko-hrvatsku krunu ako ih, u ratu s Turcima, pomogne svojom vojskom i novcem. U jeku tih pregovora umro je iznenada ban Nikola Zrinjski, čija je smrt bila težak udarac za nezadovoljnike. Posle njegove smrti postao je hrvatskim banom njegov brat Petar. On je nastavio započete pregovore s Francuskom, u koju se mnogo uzdao. S Madžarima je Petar stajao u dobrim odnosima sve do smrti njihovog vođe Vešelenjia, kada se Madžari cepaju od Hrvata i rade za sebe. Francuzi su znali zgodno da zagovaraju Hrvate pa je Petar Zrinjski radi tog polagao velike nade u njihovog kralja Ludvika XIV. To nije dugo potrajalo, jer je Ludvik XIV sklopio tajni sporazum s Leopoldom poručivši Zrinjskom da ga ostavlja »zauvek«. Ovakvo neiskreno držanje Ludvika XIV stajalo je dobrim delom života Zrinjskog i Frankopana. Napušteni od Francuza, Zrinjski i Frankopan upiru svoj pogled u Poljsku, jer su se nadali, da će im ona pomoći. Ali iz Poljske ne dobiše odgovora. Još im je ostala jedina hrišćanska zemlja Venecija. Ali baš u to vreme Venecija je sklopila mir sa sultanom, a Zrinjski i Frankopan su izgubili poslednju nadu. Budući da se očekivao svaki čas turski napad na

ostatke Hrvatske i Ugarske, a nemačka vojska u Hrvatskoj provodila je i dalje svoj pljačkaški život, Zrinjski je odlučio, nakon izvesnog oklevanja, da stupi u sporazum s Turcima. On je poslao svoga kapetana Franju Bukovačkog da pregovara sa sultanom. Bukovački je stavio sultanu ove ponude:

1) Ugarska i Hrvatska dolaze pod pokroviteljstvo sultanovo i plaćaju godišnji danak od 12.000 talira; u ime sultanovo vladavce Ugarskom i Hrvatskom Petar Zrinjski i njegovi potomci. Kad izumre njegovo koleno, Ugarska i Hrvatska će izabrati same novu dinastiju, što ima sultan potvrditi.

2) Sultan ima da prizna Ugarskoj i Hrvatskoj staru slobodu i ustav.

3) Zrinjskoga će pomagati budimski paša sa 30.000 momaka, a ako ustreba i čitava turska vojska.

4) Gradove koje će turska vojska oteti Nemcima predaće Turci Madžarima i Hrvatima.

Bukovačkog su Turci lepo dočekali i on, misleći da mu je uspelo da sklopi savez s njima, poručio Zrinjskom i Frankopanu da je sve u redu. Njih dvojica zađu po Hrvatskoj i počese dizati narod na ustanak. Mladi knez — pesnik Frankopan znao je s isukanom sabljom da drži vatrene govore i da pridobije mnoge ljude za ustanak. Ali, od svega toga nije bilo ništa. U Beču su saznali za njihove veze s Turcima pre nego što su se oni nadali. Jedan Grk koji je, kao tumač, prisustvovao pregovaranju Bukovačkog, javio je sve austrijskom poslaniku u Carigradu, a ovaj je obavestio bečki dvor. Osim toga ni Turci nisu hteli rata s Austrijom i tako su Zrinjski i Frankopan opet izigrani i prevareni. Ostalo im je još jedno da zamole milost od cara Leopolda. Leopold je najpre svrgnuo Zrinjskog s banske časti i na Hrvatsku je poslata carska vojska. Dok je ova vojska pljačkala i zauzimala hrvatske gradove, Zrinjski i Frankopan, oprostivši se s Katarinom, pošli su s nekoliko pratilaca u Beč. Pre nego što su pošli bila im je obećana sloboda, ali to obećanje trebalo je samo da im zamaže oči. Čim su došli u Beč, postali su zarobljenici. Iz Beča su ih odvojeno preveli u tamnicu u Bečko Novo Mesto. Sva Hrvatska u to vreme već je bila u rukama nemačke vojske.

Svaka odbrana Zrinjskog i Frankopana bila je uzaludna. Radi veleizdaje osuđeni su da im se otseče glava i desna ruka. Osuda je trebala da se izvrši 30 aprila 1671 godine. Uoči toga dana im je dozvoljeno da se vide i oproste. Tužan je bio taj oproštaj. Frankopan je ušao u Petrovu sobu prvi i poslednji put otkako su u tamnici. Oprostivši jedan drugom sve, zagrljše se i poljubiše. »Zbogom«, reče Frankopan, »nadam se da ćemo se sutra zagrliti na drugome svetu i to s većom utehom i mirom nego li ovde.« Istoga dana uoči smrti, obojica su napisala oproсна pisma svojim ženama: Frankopan — Juliji, a Zrinjski — Katarini.

Napokon osvanu kobni dan 30 aprila 1671. Rano ujutro Zrinjski i Frankopan moljahu se Bogu. Oko 9 sati izveden je Petar Zrinjski pod stražom na gubilište. Nakon čitanja osude, donesoše carsko pismo, kojim se prašta i jednom i drugom sečenje desnice. Čuvši to, Petar se nakloni gradskom sucu u znak zahvalnosti. Nakon toga dovedoše Petra do mesta određenog za pogubljenje, koje je bilo prekriveno crnim platnom. Kad je Petar opazio kako ga ljudstvo gleda s nekim strahom, reče ispovedniku ove junačke i značajne reči: »Ovi se siromasi više straše moje smrti nego li ja.« Stupivši na crno podnožje, sam skinu gornju haljinu, te je predade svome komorniku Todoru. Zatim izvadi zlatom vezeni rubac kojim mu Todor svezao oči. Dignuvši podulju kosu i ne rekavši ni reči, spusti se na kolena i prigne glavu. Kada je na satu otkucalo devet sati, zamahne krvnik. Udarac pade na vrat, ali ne odrubi glave, nego tek drugi put. Četvorica ljudi odnesoše truplo na stranu i pokriše ga crnim platnom. Posle Zrinjskoga došao je na red Frankopan. Za vreme čitanja osude Frankopan se glasno moljaše Bogu. Iza toga sam skinu odelo i predade ga sluzi Bernardinu. Zatim razgali sam sebi vrat, sluga mu zaveže oči i primi udarac, ali još nesrećnije od Petra Zrinjskog, jer ga krvnik

zahvati po desnom ramenu i baci glavom na pod. Frankopan htjede da ustane, ali ga utom stiže drugi udarac, koji mu odrubi glavu. Narod ne mogaše gledati toliko mučenje pa se pobuni.

Pogubivši Zrinjskog i Frankopana, Nemci su mislili da će uništiti ceo narod. Ali im to nije uspelo. Njihova mučenička smrt ukorenila je u srca našeg naroda misao da ne veruje Nemcu. Zahvaljujući tome naš se narod i dalje hrabro borio, a rezultat te borbe s neprijateljem bio je njegovo oslobođenje. Odmah nakon oslobođenja zahvalni jugoslovenski narod setio se svojih junaka Zranjskog i Frankopana čije su kosti počivale u tuđini i odlučio je da ih prenese u svoju oslobođenu zemlju, kako bi se jugoslovenska pokolenja na njihovim grobovima mogla napajati velikom ljubavlju prema domovini i slobodi.

I kada je, u aprilu 1919 godine, ušao u našu domovinu voz s kostima Zrinjskog i Frankopana, oduševljenju nije bilo kraja. Na svakoj stanici od naše granice pa do Zagreba prolamali su se uzvici: »Živela Jugoslavija!« i »Slava mučenicima!« U Zagrebu je bio sjajan doček. Pretstavnici celog našeg naroda i Blaženopočivšeg Kralja Petra Velikog Oslobođioca poklonili su se ostacima Zrinjskog i Frankopana.

A mi ćemo im se najbolje odužiti, ako iz njihovog života i rada izvučemo najlepše pouke za našu budućnost i ako kliknemo: »Slava im!«

MIHAILO PUPIN

Daleko od svoje ljubljene domovine umro je 12 marta o. g. u Nju Jorku veliki naš domoljub i naučnjak svetskog glasa Mihailo Pupin.

O Pupinu kao naučniku i rodoljubu dalo bi se govoriti vrlo mnogo, ali mi ćemo se u ovom kratkom članku samo s nekoliko reči osvrnuti na ovog velikog čoveka: na njegovo rodoljublje i na njegov žilavi rad i jaku volju, što ga je uzdiglo od malenog i siromašnog idvorskog čobančeta do izumitelja i naučenjaka, koga poznaje čitavi svet, a s kojim se diči i ponosi i naša zemlja i naš narod.

Mihailo Pupin rodio se i odgajao u najtmurnije doba našeg podjarmljenog naroda — za vreme austrijske samovlade, kada je austrijski car i mađarski kralj Franjo Josip lišio naš porobljeni narod najosnovnijih narodnih i čovečijih prava, kada je austro-mađarski bič nemilosrdno gonio Slovence pod austro-mađarskim jarmom. Svoju ranu

mladost proboravio je u svom rodnom mestu Idvoru u Bačkoj, pomažući svojim vrednim roditeljima seljacima, čuvajući stado ovaca i prevrćući plodnu dedovsku zemlju. Uvideli su u njemu bistra mladića, koji je svojim bistrim umom i razumevanjem mnogo obećavao. Poslali su ga u školu u Pančevo, gde je bio između najboljih đaka, ali ga malo zatim zbog svog srpskog i jugoslovenskog ubedenja proteraju iz škole i utiče se u slovensku Meku, u naš

zlatni Prag, da tamo nastavi svoje školovanje. Ni tamo ga nisu pustili na miru; mora da napušta školovanje. Ali Pupinova volja bila je jača i otpornija nego što su vlastodršci mislili. Odluči se da napusti ovu zemlju tmine, ropstva i tiranstva i sa svojih nekoliko forinti odlučuje se na daleki put — u Ameriku, zemlju slobode i napretka. Mladom Pupinu bilo je teško, vrlo teško, u stranoj i nepoznatoj zemlji, gde se ceni samo rad i lična sposobnost. Bez poznavanja jezika, bez novaca i poznavanja ljudi i zemlje, trebao je Pupin da probija put kroz klance jadikovce, da se bori za nasušni sirotinjski hleb. Njega to nije slomilo. Polazi na velika imanja gde radi kao priprost radnik. Šteti novčić po novčić, prelazi stepenicu po stepenicu u svom radu i napreduje. Vide u njemu vredna i poštena čoveka, voljnog rada i znanja. Jaka volja za naukom vodi ga u večernje tečajevе gde uči jezik i nastavlja svoje napušteno školovanje. Svrši srednjoškolske nauke kao jedan od najboljih daka. Upisuje se na sveučilište. Marljivo po danu radi, a noću uči. Slovio je kao jedan od najboljih i najbistrijih daka. Ispite redovito polaže. Svršio je s odličnim uspehom sveučilišne nauke i američka ga država šalje na nauke u London i Pariz. Tada posećuje i svoju domovinu kao slobodan čovek, kao građanin američki i svršeni đak najviših naučnih zavoda. Tom se zgodom ponovno razbuktj njegov narodni duh, narodna svest i ljubav prema domovini i poniženom narodu. Vraća se u Ameriku nakon raznih neugodnosti i progona, koje je doživeo u svojoj rođenoj domovini od stranaca, ali vratio se je i pun nade i vere u skori vaskrs sveg jugoslovenstva. Nastavlja svojim naukama u kojima je se toliko istaknuo da je imenovan sveučilišnim profesorom na Kolumbijskom sveučilištu u Nju Jorku. Tu neumorno radi na polju elektriciteta, gde je čovečanstvo uvelike zadužio svojim mnogim i velikim izumima. Njegovo se ime spominje uz slavne muževe Njutona, Edisona, Markonia, Teslu i sve te veličine kojima je on ravan, a, koje su čovečanstvu otkrile tajnu električnog sveta.

Kao narodnjak bio je Pupin u prvim redovima još u svojim mladim godinama. Tu je svest usrkao u sebe od svojih roditelja, učitelja i profesora u Pančevu, kasnije u Pragu od najpoznatijih tadanjih slovenskih narodnih radenika. Iako je postao čovek i naučenjak svetskog glasa nikada on nije zatajio svoje poreklo. Uvek se je ponosio da je sin vrednog, poštenog, radnog i junačkog jugoslovenskog naroda. Kada se je za vreme svetskog klanja tresao svet u svojim temeljima, i kada je njegova domovina plamsala u vatri koja je ništila i harala, on se zauzima za naš narod u jakih naših saveznika Američana, koji nas zaista i pomažu. Kada su raskinuti lanci ropstva i kada je i nama svanulo sunce zlatne slobode imao je Pupin i opet pune ruke posla, da sačuva svome narodu ono što je on oštricom svoga mača izvojtio i što mu pripada i po pravu čovečanskom i po pravu Božijem. Kao lični prijatelj predsednika Vilsona utiče on na njega i naše se granice pomiču u Vojvodini, a Jugoslaviji uspe da sačuva i obrani jedan od najlepših predela naše domovine — Bohinj i njegovu okolinu.

Svoje zadnje dane hteo je da proživi u krugu svoga naroda. Nameravao je da se naseli u Beogradu, koji mu je tako srastao srcu. Crna smrt prekinula mu je i prekrizila ovu želju.

I ova bleđa slika života i rada velikog naučnika i rodoljuba neka posluži našoj sokolskoj omladini kako se živi za nauku i narod, i kako jaka volja i čvrst značaj pobeđuju sve prepreke i poteškoće.

Mihailu Pupinu — hvala i slava!

(Kljč.)

Narod je skupina ljudi, koje zakoni, običaji, istovetnost jezika, porekla, slave, muka, nada, ili, ako ne sve, većina ovih sastavina sjedinjuje.

Silvio Peliko

JUGOSLOVENSKA I SLOVENSKA IDEJA U SLOVENAČKIH PROTESTANTSКИH PISACA XVI STOL.

Nijedan narod nije valjda još ni za jednim svojim vladarom tako silno tugovao, kao što tuguje naš jugoslovenski narod za Viteškim Kraljem Aleksandrom I Ujediniteljem. Naš pokojni Kralj biće u budućnosti ne samo legendarni ratni junak i apostol mira, već i mučenik. U njegovoj mučeničkoj smrti je najveća dokazna snaga za pravilnost onih misli, za koje se je u narinutim mu ratovima junački borio, za koje je u miru neumorno delovao i za koje je konačno prolio pače i Svoju krv.

Prva i glavna misao vodilja našeg pokojnog velikog Kralja bila je jugoslovenska misao. Ta misao zajedno s mišlju bratstva među Slovenima nije tek od danas ili od jučer; jugoslovenska ideja ima vrlo časnú starost. Na nju nailazimo i tamo, gde je ne bi možda ni očekivali: na nju nailazimo i u starijoj slovenačkoj književnosti, i to već u XVI stoleću, kod tadanjih slovenačkih protestantskih pisaca.

Kada su u prvoj trećini VI stoleća počeli pretšasnici današnjih Jugoslovena prodirati preko Karpatá prema jugu, nisu se bitno razlikovali niti po jeziku niti inače od drugih Slovena. Pretšasnici današnjih Slovenaca koračali su na krajnjem desnom krilu i zaposeli kraj, koji je u geopolitičkom pogledu jedinstven. Taj kraj obuhvata jugozapadni deo panonske ravnice, proteže se preko jugoistočno - alpskog i severozapadnog kraškog pogorja i sredogorja, teče preko ravnica, dolina i visokih planina i siže do u gornjoitalijansku nizinu i do Jadranskog Mora.

Preko tog zemljopisno tako šarenog kraja vode važne prometne žile u pravcu od severa prema jugu i od istoka prema zapadu i obratno. Ove su žile po svojem izvoru prastare, a po svojem značenju od svetske važnosti.

I što je najvažnije: sa svojim slovenačkim krilom i samo s njim se dotiče slovenska narodna skupina na jednom samom mestu ujedno s obe ostale glavne evropske narodne skupine: s germanskom i romanskom.

Stoga možemo da kažemo:

Prvo: Gotovo i nema kraja, koji bi bio sa sviju strana vanjskim uplivima i pobudama najrazličitijeg izvora i najrazličitijega značaja tako otvoren, kao što je slovenački kraj.

Drugo: Gotovo nema zemlje na kojoj bi bilo narodu teže da se održi, kao što je bilo Slovencima na njihovoj zemlji.

Svoj zadatak da sačuvaju slovenstvu geopolitički tako važan predeo, koji je s tri strane okružen neslovenskim narodima, Slovenci su, koji su bili do jeseni 1918 godine, uglavnom, prepušteni sami sebi, časno izvršili i taj zadatak po 1 decembru 1918 godine u Jugoslaviji pod neusporedivo ugodnijim okolnostima isto tako časno vrše.

Slovinci su zaista izgubili dve trećine one zemlje, koju su nastavali u IX veku, kada je ta zemlja bila najveća. Ali uza sve to potpuno je pogrešno sve dosadanje propitkivanje: »Kako su mogli Slovenci da izgube tako velik deo svoje nekadanje zemlje?« — Pitanje treba pravilno da glasi: »Kako su Slovenci pod tako teškim okolnostima mogli sebi, jugoslovenstvu i slovenstvu uopšte sačuvati toliko svoje prvotne zemlje?« Jer okolnosti pod kojima su morali Slovenci da žive od trenutka, kada su smrću panonskog kneza Koclja u IX stoleću izgubili zadnji ostatak političke samostalnosti, bile su nešto preko punu tisuća godina nadasve teške.

Bez vlastite države, bez domaće dinastije i domaćeg plemstva, sve do XIX stoleća bez domaće višeg sveštenstva i narodno svesnog građanstva

i školovanih ljudi, sve do oslobođenja 1918 god. bez potpuno slovenačkog osnovnog i srednjeg školstva, bez vlastitog sveučilišta, Slovenci se nisu kao izrazito seljački narod mogli drukčije držati, nego da su se grčevito i upravo fanatički prihvatili svoje zemlje i svojih osebina.

Ali uza sve to nikada nisu zaboravili, da su deo jugoslovenske grane velikog slovenskog stabla. Nije puki slučaj, da su ime koje je nekada bilo zajedničko svima Slovenima, samo malo izmenjeno sačuvali do danas, da se još uvek nazivlju Slovincima, a svoj jezik slovenačkim.

Prema svemu ovome, što smo rekli, razumljivo je, da se slovenačka književnost u srednjem veku nije uzdigla iznad najpotrebnijih bogoslužnih i drugih tekstova manjeg opsega preko okvira, koji nam kažu Frajzinški i drugi slovenački srednjovekovni jezični spomenici.

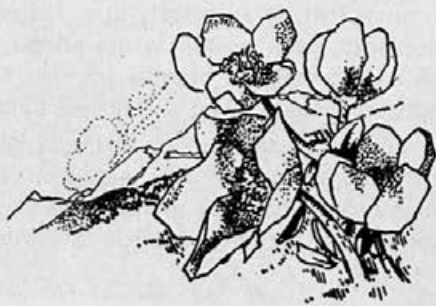
Iz višestogodišnjeg stanja, koje je bilo više životarenje nego život, probudilo je Slovence vrlo burno doba prelaza iz srednjeg u novi vek, doba turskih upada, seljačkih buna i verskog preokreta. Reformacija, — koja je kao i mnoge ostale kulturne struje pre ili kasnije, doskora i bez velikih poteškoća našla svoj put i na tako lako pristupačnu slovenačku zemlju, sa svojim je zahtevom da treba bogoslužje da se vrši u živom narodnom, a ne u tuđem mrtvom latinskom jeziku i da Sv. pismo treba da postane narodno štivo, — dala je Slovincima prvo opširnije književno delo i srušila koncem srednjega veka obljubljeni i rašireno mišljenje, da je slovenački jezik i suviše barbarski za ikakvu književnu upotrebu.

U kratko vreme 40-tih godina, od god. 1551, kada je Primož Trubar izdao prve dve slovenačke tiskane knjžice, pa do god. 1559, kada su izišle zadnje protestantske knjige, namenjene svima Slovincima, dali su slovenački protestantski pisci, unatoč sve jačim smetnjama i sve težim okolnostima, do 50 različitih spisa, i to: za vernike: katekizme, pesmarice, molitvenike, postile, simbolium vere i monumentalno i epohalno čitavo Sv. pismo; za škole: abecednik i dečiju bibliju, srednjoškolsku početnicu i latinsko-slovenačke preparacije i nazivoslovje, za sveštenike: teološke rasprave i tumačenja, za pisce slovenačkih knjiga: gramatiku i rečnik, za liturgiju: koledar i agendu (t. j. obrednik), za organizaciju slovenačke protestantske crkve pače i »Cerkovno ordningo« (t. j. Crkveni red). Mnoge od njihovih knjiga služile su i u više svrha. Protestanti su dali Slovincima i prvu tiskaru na domaćoj zemlji, a koju su Habsburgovci naskoro uništili kao što su malo zatim ugušili i skoro čitav protestantizam u Slovenačkoj.

Čini se, da su slovenački protestantski pisci XVI veka hteli sve ono, što se je u više stoleća propustilo i zadocnilo, dostići i nadoknaditi u nekoliko kratkih desetleća. Toliko oduševljenja i požrtvovanja za slovenačku književnost, toliko širokopoteznosti u radu nije bilo niti u pisaca niti u podupiratelja niti u širokim slojevima građanstva niti ranije niti kasnije. Slovenačkim je protestantima pače uspelo da nadu svoje podupirače i pokrovitelje slovenačke knjige pri inorodnom građanstvu, pri nižem i višem plemstvu, u knezova udaljenih pokrajina pa čak i u rimsko-nemačkih careva.

(Nastaviće se.)

Preveo sa slov. rukopisa: Kljé.

UPOZNAVAJ SE S ČEŠKOSLOVAČKIM NARAŠTAJEM!

Brat dr. Karel Stelšovský, urednik Sokolskih besedi, dao se je na jednu vrlo pohvalnu i lepu zadaću. Naumio je, a to već i ostvaruje, da svoje naraštajce upozna s naraštajem ostalih sokolskih saveza van Češkoslovačke. Zbog toga se je putem svoga lista obratio češkoslovačkom naraštaju da mu se jave svi oni, koji bi bili voljni da se dopisuju s naraštajem u Americi, Jugoslaviji, Poljskoj i Bugarskoj. Ovaj poziv brata Stelšovskog naišao je na vrlo dobar odziv među češkoslovačkim naraštajem, koji mu je javio s kojim naraštajem iz bratske zemlje želi da se dopisuje. Češkoslovački naraštajci koji se žele dopisivati s jugoslovenskim naraštajcima za sada su ovi:

František Haas, Dvůr Králové n. Labem, Štefánikovo nábřeží 137, ČSR (najrade sa studentom iz Beograda ili Zagreba).

František Randa, Ledce u Plzně, ČSR.

Jozef Sombath, Cifer stanica, Slovensko, ČSR.

Tomáš Fiala, Žatčany 14, pošta Sokolnice u Brna, ČSR.

Inocenc Severa, Žatčany, pošta Sokolnice u Brna, ČSR.

Jan Heinrich, Třebomyslice, pošta Sokolnice u Brna, ČSR.

Antonín Oktábec, Praha-Bubeneč, Bendlova 408, ČSR.

Rudolf Lanc, Duchov, Teplická tř. 230, ČSR.

Květoslav Andy, Jevišovice u Znojma, ČSR.

František Vajnlich, Štěpánov u Olomouce čp. 75, ČSR.

Václav Vokurka, Hořovice II., č. 65, ČSR.

Josef Fejtek, Plzeň - Letná, Revoluční 51, ČSR.

Jiří Peterka, Praha-Vršovice, Na Spojce 610, ČSR.

František Makovec, Praha-Vršovice, Kollárova 384, ČSR.

Dopisivati se mogu naraštajci s naraštajcima i naraštajke s naraštajkama. U početku obuhvatalo bi ovo međusobno upoznavanje: izmenjivanje poštanskih maraka, razglednica, fotografija svojih znanaca, svojih utisaka i t. d., kasnije bi se to poznanstvo produbilo međusobnim ličnim upoznavanjem na pojedinim sokolskim sletovima, putovanjima, letovanjima i t. d.

Braća i sestre koji su voljni da se upoznaju s našom braćom Čehoslovacima, i da se s njima dopisuju, neka pošalju svoje adrese uredništvu Sokolića, koje će ih poslati uredniku »Sokolskih besedi« br. dru Karel Stelšovskom, koji će ih objaviti u listu češkoslovačkog sokolskog naraštaja.

Mi s naše strane vruće preporučujemo našoj sokolskoj omladini da ovo uzme k srcu, i da se odluči za dopisivanje s našom severnom sokolskom braćom. Ovo je najlakši i najkraći put za međusobno upoznavanje i duhovno ujedinjenje bratskih naroda, a naročito naših sokolskih udruženja.

JEDNA ZEMLJA...

Svaki Sokolić i Sokolica treba da duboko u srce usadi uzvišene reči Kralja Mučenika: Čuvajte Jugoslaviju! Ništa lepšega ni uzvišenijega nije mogao Veliki Kralj u trenutku napuštanja ovoga sveta ostaviti. Nikakvo veće blago nije mogao svome narodu ostaviti! Njegov ćemo amanet ispuniti, ako budemo u prvom redu vršili sve svoje dužnosti i to na svakom mestu tačno i savesno! U školi, na domu, na zanatu, svagde, svagde! Kroz naša srca mora stalno da provejava ljubav prema otadžbini: prema svim njenim krajevima. Istim žarom i ljubavlju moramo ljubiti sve delove majke Otadžbine. U tome ne smemo biti ni uskogrudni ni popustljivi. Vardarac treba da iskreno oseća za Podravca, Banaćanin za Primorca. Svi zajedno ne smemo pustiti iz vida da ima jedna naša druga zemlja nad kojom se savilo olovno nebo. Jedna naša lepa i junačka zemlja. Svaki od nas treba da bude svestan, da je ona uzalud razvikana kao tuđa zemlja. Kosovo je čekalo 500 godina. Ono je došlo, ono je moralo doći. Nikakve vanjske izjave naprčene i naduvane ne smeju nas ni začas pokolebatj da smo se te tako drage zemlje odrekli. Nikakov zveket mamuza, nikakvo zavijanje gavranova ne može nas i ne sme od toga otrgati. Svaki njezin kamen, svaka njena stopa naša je. Patnje i nevolje te zemlje naše, Sokolića, kojima se krila lome, mora da nas svih bole, mora da svi verujemo u lepše dane paćenice naše. Časno i muški, sokolski i odvažno možemo kazati: tude nećemo, a svoje hoćemo.

Lepa je to zemlja. Tamo očevi i majke umiru s uzdahom tražeći uzalud blizinu svojih najmilijih, svojih najdražih. Zemlja, u kojoj se radaju Vujadini, Gortani i Bidovci, zemlja, koja neće podleći u krutoj zbilji sadašnjice. Ta lepa zemlja ima da bude urezana u duši svakog naraštajca, svakog našeg pripadnika. Ljubav prema njoj ima da nam daje potstreka u našem radu, u našem nastojanju, u našem životu. Ta zemlja, u kojoj se tako kruto tera reč naša, čeka na uvrede i poniženja, čeka junački, strpljivo, ali mi to moramo znati, mi smo o tome dužni voditi računa! Ne mari, što se deca njena odvlače u daleki tuđi kontinent da se bore protiv onih, koje u sebi obožavaju i cene. Ne mari, opet treba da znade da i mi to znamo.

Još uvek se čuje s Učke pesma naša, nežna i mekana...

IVO MAJCAN, Senj:

PO STAROM SOKOLSKOM PUTU

Mi poznamo samo jedan sokolski put, stari utrti put, po kome stupamo od osnutka Sokolstva. Uza sve to još uvek ima braće, sve više ih i biva, koji zaziru od toga puta i ako su dobrovoljno pristupili u naše redove. Ne sviđa im se sokolsko bratstvo, sokolski demokratizam, a pogotovo ne neotstupno shvaćanje sokolskih načela po kojima treba svaki dobar Soko da živi.

Znam da i naši naraštajci opažaju da ima ljudi svakojakih, koji se uvlače u naše redove, a uvereni su da neće nikada postati Sokoli — po uverenju i radu.

Istina, mnogi su se opametili, progledali su, a donekle i osvestili, ali ima mnogo i takvih, koji zakukuljeni u našim redovima — s nestrpljenjem očekuju nešto, što nikada ne sme doći, jer bi onda bila u pitanju naša sloboda. Dakle među njima ima iskrenih, vrednih i osvećenih, ali i opakih i nedostojnih da nose naše ime, koje i onako samo iskorišćuju u svoje lične svrhe. — Takvih ima i u našim vežbačim kategorijama, ali s tima je najlakše, jer su s tima uvek dobri Sokoli u dodiru, a ima dosta i vremena i zgoda da ih se uzgoji, da se iskoreni i istrebi iz njih zlo, koje se privremeno ugnezdi u njihovoj nutrinji i privedu na pravi sokolski put. — Ne uspe li se, dobar prednjački zbor znaće što ima učiniti... Mnogi od ovih poslednjih, koji su obavezni polaziti redovito na sokolske vežbe — naivni su bili i podesni za primanje kako dobra, tako i zla, a neiskusni da bi mogli jasno i tačno odrediti, gde prestaje dobro, a počinje zlo. Bijahu i preslabi da se odupru lošim uticajima okoline u kojoj žive.

Mnogi nam prilaze — samo radi lične koristi, jer si uobrazuju da je Soko za to da svojim pripadnicima sve to i pribavi. — Ti ne pomišljaju da čovek može to postići samo dobrim, marljivim i požrtvovnim radom. To mogu misliti oni, koji ne poznaju Sokolstva, čiji osećaji, shvaćanje i vršenje svojih dužnosti nije u skladu sa sokolskim načelima i sokolskom idejom, dakle s radom za dobro naroda i domovine.

Za takve znamo da nisu Sokoli, već samo bedne i blede sokolske senke, koje ipak mogu neodlučnom Sokolu zamračiti stari i pravi sokolski put. To nisu ni značajni ljudi, već robovi svojih poroka i mana — pod stalnim pritiskom častihleplja. Takvi neka si ne umišljaju da imaju u sebi sokolskog i ljudskog ponosa, jer time zavaravaju sami sebe, ali ne i druge. A često se događa — ako prema takvima dobar i čvrst Soko ostane nepopustljiv, ako radi njih ne skrene s pravog sokolskog puta, ubroje ga među svoje lične protivnike. Prema tome za njih bi bio dobar Soko onaj, koji bi sve što se događa, pa i u samom Sokolu primao ravnodušno i s odobravanjem, pa kosilo se to i sa sokolskim propisima i načelima. — Dobar Soko tako neće raditi, ali ako mu je pravi sokolski rad onemogućen, ako treba da u svom sokolskom radu ima obzirnosti pa bilo prema kome, i tako njegovo sokolsko oduševljenje i polet — potisnut iz vana, onda bolje da odstupi.

Zar odstupati, zar za volju — ma bilo koga odreći se sokolskog rada, u kojem je proveo ceo svoj život? Ne, i nikada ne! Jer Soko treba da je ponosan, svestan svoga rada — i pun moralne odgovornosti za svoja dela. — To će biti samo čvrst i nepokolebiv Soko.

Budimo zato Sokoli, jer tko se hotimično ogrešuje o sokolska načela i izrabljuje ih u svoje lične svrhe — taj nije Soko. — Što će nam takvi, kada znamo, da je osobito za naše redove bolje, da nas bude i malo, ali dobrih, nego mnogo svakojakih i loših. Jer i malo dobrih — pre će, nego mnogo šarenih, izgraditi našem narodu put sreći, — ili u najmanju ruku sačuvaće mu ono dobro, koje sada ima i u miru slobodan uživa. Zato bez obzirnosti i popuštanja, bez oklevanja odvažno napred k određenom cilju — po starom sokolskom putu...

† SESTRI MELANIJI — MILI NIKOLIĆ

našoj velikoj sokolskoj bašti večito je proleće; bokori cveća njišu se na granama, niču iz rosne trave. Kroz ovu baštu vodi bela staza sokolskog života i rada, rada, koji znači žrtvovanje samoga sebe, svoje ličnosti, svoje mladosti i snage.

U toj bašti radi i živi sokolski radnik, sokolski prednjak i vaspitač, koji kao uman i brižljiv baštovan gaji naše zajedničko cveće za našu zajedničku radost. U tom radu upoznaju se duše i značajevi, izmenjaju se misli i gledanja u svet. U radu je čvrsta veza, veza koja je tvrda od prijateljstva, lanac, koji se ne kida. Svi ti radnici čvrsto su među sobom povezani, znaju se i cene se. Napušta naše kolo star umoran radnik, mi ga ispraćamo osećajem zahvalnosti: na njegovo mesto već je stupio drugi. Drukčiji, mnogo bolniji je naš osećaj, kada nas napušta mlad saradnik, u cveću svoje mladosti, u proleću svog života. Tu nema zamene, tu nema uthe. Tu ostaje praznina u bašti, prazna grana bez bokora.

Iz ranih svetlih dana detinjske radosti si rasla u našem krugu, draga sestro naša. Naša vežbaonica slušala je Tvoje prve radosti, Tvoje prve pobeđe, videla Tvoj stalni napredak i uspeh. Mladi cvet Tvog života preuzeo je mirisom svojim staru vežbaonicu, da je postala sva zlatna i svetla od njega.

Iz dece u naraštaj, iz naraštaja u članstvo, iz članstva u takmičarke išao je Tvoj svetli sunčani put. Društvene, okružne, župske i savezne utakmice beležili su razmah i polet Tvojih mladačkih krila, dok nisi bila određena da i u širokom svetu braniš čast i ugled celog našeg Sokolstva — ne, cele Domo-vine Tvoje. Kao let zvezda beše Tvoj sokolski put!

Niko nije slutio, da ćeš i ugasnuti kao zvezda, utopiti se u nebu bleska i vedrine. Niko nije mislio, da će mlado proleće na izmaku zime oteti nam najlepši cvet.

Još danas bruji i zvoni u prostorijama našeg društva, kao daljni odjek Tvoj jasni glas, još danas se ogleda u našim dušama Tvoje vedro, uvek veselo i milo lice.

Hodamo po prostorijama sokolane i još ne možemo da shvatimo svu težinu te bolne istine. Još uvek te gledaju naše oči, još uvek zvonj Tvoj mladi glas u našim srcima.

U dvorani vežbaju deca i naraštaj... Tvoje pito-mice, Tvoje učenice. Gledamo tu vrevu i tražimo Tvoj lik, jer verujemo, da si među njima — kao uvek. I istina je! Među njima je dah Tvoje mlade duše, među njima je žar Tvog zlatnog sna. Među nama si i ostaćeš, dobra i mila, mlada i draga, kao što si uvek bila. Tvoja lepa nevina duša, koja je dala sav svoj sjaj svojoj okolini, ostala je u našem kolu, ostala je uz nas za večitu uspomenu

U našoj velikoj sokolskoj bašti večito je proleće: bokori cveća njihaju se na granama, niču iz rosne trave. Kroz ovu baštu išao je Tvoj svetli sokolski put do poslednjeg Velikog Sna.

Draga naša sestro — hvala Ti i Slava! Igor.

O CIGANIMA KORITARIMA

Pišu se bezbrojni članci o svemu i svačemu, a svi smo zaboravili da progovorimo po koju reč o šumskim radnicima i dobrim mušterijama — o ciganima koritarima.

Danas su zverad, ptice, pa i puževi u našoj književnoj javnosti poznatiji, nego li naši bedni cigani koritari i pokraj toga, što su oni odlične mušterije, jer u šumi kupuju i ono drvo, koje neće niko. Na taj način državi doprinose lepe prihode. A zašto niko o njima ne piše? Zato što su cigani!

O životu koritara uopšte

Cigani koritari poteču iz erdeljskih delova današnje Rumunjske. Poreklom su Rumunji, ali pošto je njihova postojbina potpadala pod mađarsku vlast, oni imaju većinom mađarska prezimena. Vere su rimokatoličke i pravoslavne, dok priznaju ipak samo rimokatoličku. Decu najrade krste u rimokatoličkoj crkvi, ali ako takove u blizini nema, čine to i u pravoslavnoj potpuno zadovoljno. Dobivenim imenom u pravoslavnoj crkvi, obično se ne služe, već uzimaju po svojoj volji drugo ime.

Premda je već mnogo njihovih generacija izumrlo u našoj zemlji i među našim narodima, ipak još neprestano govore dosta slabo našim jezikom. U obitelji i međusobno govore samo rumunjski.

Zdravlje je njihovo odlično, tuberkuloze oni uopšte ne poznaju, a također i još mnoge druge kod nas redovite i nezgodne bolesti. O školj uopšte neće da čuju. U crkvu nerado idu. Dok decu radi zakonskih propisa još i krste u crkvi, bračni parovi se uopšte u njoj ne venčaju. Vrlo rado piju svako piće i opijaju se i muški i ženske, u kojem slučaju su dosta grubi. U pogledu pušenja oni su doista najveći potrošači duhana. Njihova deca već u drugoj godini puše cigarete, a vrlo često i lulu. Odrasliji muškarci kao i ženske žvaču duhan, a također uzimaju i baguš.

Doživljavaju obično duboku starost. Retki su smrtni slučajevi pre navršene 70 godine.

Živu najprimitivnijim načinom života — vrlo slično afričkim divljacima. Oni su doista pravi ostaci nomadskih naroda.

Muški, bez razlike starosti, ne šišaju kosu. Bradu briju samo mladi, obično do 40 godina, dočim stariji ne. Glavnim uzrokom nešišavanja je to što smatraju, da je njegova duga kosa znak njihova plemena, kao vidljiva razlika od ostalih cigana. Naročito se ponose i ističu, da su oni najpošteniji između ostalih skupina i plemena ciganskih, kao što to stvarno i jesu. Među njima su vrlo retki, koji bi počinili nešto, što se kosi sa zakonom. Ako se to i dogodi, onda je obično povod za svađu, tučnjavu, ili opijanje. Silno su bojažljivi i plašljivi. Njihova najveća mana, radi čega su narodu nemili, jest prosjačenje, za što imaju naročitu sposobnost, a osobito ženske.

U svakoj pa i najmanjoj naseobini imaju kneza ili starešinu, koji je njihov predstavnik na svakom mestu.

Kneza biraju glasanjem i to svakako čoveka bistra i dobrog govornika, da bude valjan zastupnik i branitelj pred vlastima. Izabrani knez se naročito ponosi svojom titulom. Ako poslovne veze dovedu dve naseobine na jedno mesto, onda redovito nastane žestoka borba oko ličnog prvenstva. Izabrani knez uživa kod njih najveće poverenje. On je za njih sve i on odlučuje o svemu. Ako počinu jedan drugome neku pa i najveću krivicu, knez rešava i njegovom rešenju, ma bilo i pristrano, pokorava se svaki. Nikada se nije dogodilo, da koritar tuži sudu svog druga koritara radi neke greške. Oni to smatraju nepotrebnim pokraj svoga kneza, na koje ih ne bi nikoji sud osudio.

Običaji koritara i život u kući

Kao narod staroga kova i kao pretstavnici nekadašnjeg načina života odani su koritari raznim i mnogim vračkama i bajkama.

Za najveću obiteljsku nesreću smatraju ako umre dete, premda mnogi imaju 5 — 10 dece. Ako umre dete ili crkne konj smatraju to najvećom kaznom Božjom, te ovaj slučaj dovode u vezu i tumače, kao posledicu nekog svog nevaljalog čina.

Kod rušenja stabla za izradu ne sme žena biti prisutna, a naročito ona koja je noseća. Preko ležećeg stabla ne sme se prekoračiti. Prigodom izrađivanja razne robe upotrebljavaju oni do 2 m dugo, a 20 — 25 cm debelo drvo na koje naslanjaju komade iz kojih izrađuju korita i dr. Preko ovog drveta ne sme žena, a naročito noseća, da prede, ter to smatraju najvećom nesrećom za posao.

Svetkuju samo veće blagdane, inače stalno rade. Molitava uopšte ne poznaju, niti se krste.

Ako se za neko rdavo delo ne može pronaći krivac, onda starešina poziva sumljiva lica, te od njih traži, da polože zakletvu. Ako je doista krivac među tim licima, čim se prinese tanjur, kruh i so ili raspelo, odmah se dotični javi i prizna svoju grešku. Oni smatraju najvećim zločinom položiti krivu zakletvu, te ako bi to neki učinio tumače, da nikada nikakove sreće u životu neće imati. Krive zakletve se boje kao groma. To neće nikoji učiniti.

Slobodno vreme obično provode u pesmi i igri, osobito momci i devojke, kao i mladi ljudi i žene. Imaju svoje posebne narodne igre, koje su vrlo zanimljive, ali i teške. Obično igraju kolo uz tamburu, ili pesmu, a više puta i bez ikakve muzike, šuteći. Izvanrednu sposobnost imaju za pesmu. Jakost i čistoća glasa je izvanredna.

Žene se od 16 do 20 godina. Neposredno iza ženidbe odvajaju se od roditelja u već pripremljenu vlastitu kuću. Otac mladoženje kupuje sinu kola i konja, a od ranije već ima sekiru, teslu i maklju, što sačinjava celi i osnovni imetak jedne porodice. U koliko su konj i kola vredniji, u toliko se dotični smatra bogatijim, jer je to glavno merilo bogatstva, a i ponos dotičnika.

Devojku izabire momak, ženik naravno sporazumno s ocem i materom. Kod izbora devojaka za udaju imade prvenstvo ona, koja imade veću sposobnost za prosjačenje. Ovo smatraju glavnom vrlinom udavače. Paze mnogo i na to da li je dobrog roda, a momak naravno i da li je lepa. Udavačin je celi miraz jedna velika torba i posebno izrađen štap za prosjačenje.

Kada momak izabere sebi devojku i kada se sporazume sa svojim roditeljima, ide otac mladoženje do roditelja devojke, te ugovaraju ženidbu i svadbu. U slučaju načelnog sporazuma prvo je rešavanje pogodbe, t. j. koliko će momak platiti za devojku. U današnjoj novčanoj krizi plaćaju 1000 do 2000 dinara, pre nego devojka polazi iz kuće isplaćuje se cela svota odmah. Na dan svadbe sakupi se rodbina momka i devojke, te se gotovo celi dan pije i nazdravlja. Osim rodbine prisutan je jedino knez, kao šef naseobine, jer on tom prilikom vrši i funkcije verskog obreda, t. j. on mladence uvodi u život i venčava ih. Postoji narodno mišljenje, da se koritari venčavaju oko vrbe, što međutim ne stoji. Ženidbeni par polaže zakletvu, što smatraju mnogo uvažnije, nego mi naše venčanje. Zakletvu polažu pred starešinom ili knezom. Knez uzima tanjur, a u njemu je kruh i so, momak i devojka polože svako tri prsta u kruh i so, te govore sledeće:

Knez: »Nesrećan bio zauvek, ako se budeš od nje rastavio«.

Otac devojke: »Ako bude ona kriva ne bila nikad srećna«.

Ostali prisutni: »Bože daj! Amen!«

Mati momka: »Ako se slože dobro, da im Bog da dosta dece«.

Svi u jedan glas: »Amen!«

Zakletva na kruh i so to je kod njih starinski način, dočim u poslednje vreme polažu zakletvu i na raspelo. Ako je momak ili devojka sin ili kći kneževa, onda obično zakletvu izvršuje po odredbi kneza najstariji čovek njihove kolonije.

Najvećom kućnom srećom smatraju, ako se rodi muško dete. Za najsrećnijeg čoveka smatraju onog, koji imade najviše sinova. U tome je njihovo uživanje i ako svakom sinu mora otac kupiti devojku, kola i konja.

Život provode vrlo jednostavno. Leti žive pod šatorima razapetim povrh kola i pred njima. U kolima drže hranu i sve ostalo, a pod šatorom leže. Pred šatorom lože vatru, gde i kuhaju. Kako svaki koritar imade veću obitelj, a mali prostor za ležanje, to oni leže i u dva reda. Pomešaju noge i glave u protivnom pravcu. Otac i mati su redovito do vatre, a onda redom deca. Na zemlju bace kakove osušene trave, pod glavu najpre korito, na korito kakove god krpe, a pokrivaju se obično perinom.

Preko zime grade zemunice za stanovanje zbog hladnoće. U trokutnom obliku slože nacepane debelo komade drva, oko 1.50 m duge, koje potom zemljom potrpaju oko 30 cm debelo. Vrata ostave jedan metar visoka i oko po metra široka u ulaz. Na ovaj otvor postave staru kakovu vreću ili korito. U ovakovim zemunicama bude obično vrlo toplo i pokraj malo vatre.

Jedu što god u selu dobiju, a osim toga i uginulu perad, svinje i rogatu marvu, dakle sve osim konja. Njihovom teku ne smeta nikakova bolest, već jedino kod rogate marve bedrenica i slinavka. Za vreme letnje vrućine suše meso nad vatrom, koje na taj način očuvaju da se ne pokvari.

Užasna nečistoća i smrad im ne smeta ni najmanje. Međutim gamadi na glavi ili rublju (uši) uopće nemaju i protiv toga se mnogo bore. Žene češljaju ljude i decu svakog većeg praznika ili bar u 14 dana jedanput. Kosu peru vodom u kojoj se kuhao pepeo.

Rad koritara

Koritari najrađe kupuju i izrađuju svoje proizvode iz vrbe, topole i lipe. Izrađuju korita svih vrsta od 20 centimetara pa sve do 3 m, zatim zdele, kopanje, žlice, kuhače, lopate od najmanjih do najvećih. Najpre izaberu stablo, pa tek onda uplaćuju. Kod kupovanja s cenom nikada nisu zadovoljni, a kod isplate retko koji imade dosta novaca, što međutim ne odgovara istini. To čine samo zato, da dobiju stabla što jeftinije i da ne posuduju novac drugome.

Stabla ruše vrlo brzo i spretno. Eventualnu počinjenu štetu rušenjem majstorski i vrlo vešto znadu sakriti. Vrlo su vešti pri izboru stabala. Koje god stablo pojedinac izabere stavi na njega neku svoju oznaku. Nikad neće koritar kupiti stablo koje nije izabrao, a pogotovo ne ono koje je neki drugi izabrao; jedan drugom mnogo zavide na boljem stablu. Izrađenu robu voze kolima na sajmove, koji mogu biti 100 do 150 km daleko. I u najgušćoj šumi, i gde nikada nisu bili, snadu se vrlo dobro, a jedno nađeno stablo opet lako nalaze.

Dobre i zle strane koritara, te pogled na njihovu budućnost

Obzirom na sadašnjost u kojoj živimo, u naših je koritara nešto, čime nam mogu poslužiti kao dobar primer. Na pr. moralni život njihov je na zavidnoj visini.

Radi velike ljubavi prema deci vrlo su retki slučajevi, da otac ili mati tuku svoje dete, radi čega su deca vrlo raspuštena. Baš radi ovog slučaja, vrlo je čudnovato, da pokraj ovakovog slobodnog odgoja dece, ipak ista, pa ni u starijim godinama neće počinuti kažnjivo ili nevaljalo delo. Poznato nam je međutim, da naša deca dobivaju batina od roditelja, pa ipak samo do 20 godina čovek može njima koliko toliko vladati, a posle može doživeti i svakojaka razočaranja.

Raskid bračne veze u koritara je velika retkost. Obično žive u vrlo dobrim odnosima. Kod njih je običaj, da čovek šuti ako je žena nešto neras-

položena, te galami na njega. Medutim ako je čovek neraspoložen pa se razviče, onda pak žena šuti. Nigde nisam video, da žena kuka za čovekom ako strada kao koritarka za svojim. Koritar ako ostane udovac žali propisno za svojom ženom bar godinu dana.

Vrlo je značajno kod njih, što se međusobno pomažu, te ako jednom preti i najmanja opasnost svi se za njega zalažu. Krivicu jednoga drugi nerado odaje. Rdave strane njihove su sledeće: Izbegavaju od škole, crkve i svakog drugog rada, kao što su razni poljoprivredni poslovi, pored toga prosjače, podaju se piću i nečisti su.

Poznato nam je, da se svi staleži bore za bolji opstanak, te žive u nadi za bolju budućnost. Medutim našim koritarima pretstoji bezuvetno teška i žalosna budućnost u koliko se javnost za njih ne zauzme. Šumskog materijala, koji za njih odgovara, postepeno sve više nestaje. Istovremeno oni se silno razmnožavaju, a da im sudbina bude još gora, današnja industrija im toliko konkurira da oni već danas vrlo teško unovčavaju izradenu robu. Danas je ovako, a što će tek biti za 30 godina!

Danas su oni mirni, ispravni, bojažljivi i čestiti građani naši, jer samo zakonitim i dozvoljenim načinom dolaze do životnog opstanka. Medutim uočivši prednje okolnosti, koje će ih neminovno zadesiti, silom prilika će od čestitih i čudoredno nepokvarenih lica postati najopasniji ljudi u svakom pogledu, jer se živeti mora bilo na koji način.

U današnje vreme se naša šira javnost interesira za sve, pa ne bi bilo rdavo, da se jednom pokrene pitanje i o njima, te da i oni znaju, da nisu izgubljena deca svoga oca, već da su deca velike milionske obitelji Kraljevine Jugoslavije.

IVAN ALBREHT, Ljubljana:

BRAT IZ KOROTANA

I.

Brovlje še niso niti zadremale v novembrskem hladu, ko se je puškar Joža Žo vrnil z dela in presenetil ženo, ki se je bila komaj domislila, da bo treba pripraviti večerjo, s kratko novico:

»Kranjci so tukaj —!«

Žena, ki je vprav hotela zanetiti v štedilniku, je izpustila vžigalice in smolnico iz rok:

»Kranjci? Kaj pa iščejo tod?«

»Prišli so in so zdaj tukaj«, je sedel puškar za mizo in se je začel ozirati okrog, kje ima pripravljeno vodo za umivanje. Medtem pa, ko sta zakonca, ki nista bila deležna otroškega blagoslova, po svoje ugibala in drug drugemu pojasnjevala za oba tako nepojmljivi dogodek, je čepel dvanajstletni Tonče, edinec puškarjeve sestrične, v mračnem kotu poleg štedilnika in je malone požiral vsako besedo. V rjavih očeh se mu je iskriilo, mišičje na zagorelem obrazu je podrhtevalo in usta nikakor niso mogla zadržati vzklika:

»Stric, to so vendar Slovenci!«

»Kaj se pa ti mešaš v politiko, ko niti ne veš, da živiš!« ga brž pokara teta Reza, a mali se zasmeje:

»Joj, teta, kaj jaz že vse vem!«

»Kaj pa?« ugaja puškarju.

»Avstrije ni več, cesarja ni, Nemci niso več naši gospodarji, grofje so šli po gobe«, se razvnema mali in pride k mizi, »sami bomo svoji gospodarji, stric —«

»Ti si pa korenina«, se smehljaja možak, »samo bolj natihoma modruj —«

»Saj se nam ni treba nikogar več bati. Kdo nam kaj more?!«

Tonče motovili po kuhinji, teta ga kroti in se mu hkrati smeji, stric pa še po večerji ne more pozabiti dogodka. Ob njem se spominja mladih let tja v detinstvo in z nežnostjo, ki mu je človek na pogled ne bi prisodil, pripoveduje živahnemu varovancu, kakšno je bilo nekdanje življenje. Odkar pomni, je bil v Nemcu vaje gledati vzvišenega človeka, ki je kakor po posebni milosti božji že ob rojstvu določen za gospodarja. Puškarjeva rajna mati, ki sama ni razumela nobene nemške besede in je vse žive dni morala opravljati najnižja in najtežja dela, mu je kot otroku vcepljala v srce:

»Pepček, glej, da se boš naučil nemščine! Brez nje ne veljaš nič na svetu.«

Potem v šoli. Učitelj, ki je prvo leto sicer poučeval v slovenskem jeziku, ga sam ni dobro obvladal. Govoril je tako spakedranščino, da so se mu otroci, z doma domala sami Slovenci, na vsa usta režali. Celo učitelj sam se je končno jel smejeti svoji učenosti ter začel vse predmete poučevati v nemščini. Otrokom se je zdelo zabavno in sila imenitno, najsi tudi niso razumeli dosti več kot nič. Najprej se jih je prijel nemški pozdrav in so se skraja za šalo, nato iz navade pozdravljali med seboj:

»Grüss' Gott!«

Prav kmalu se jim je mehki domači »dober den« zadel rovtarski in vse premalo imeniten za kraj, kakor so Borovlje. Seveda, gospodje s sodnije in davkarje, inženjerji v jeklarni in vse, kar je kaj veljalo, je bilo nemško, z kdo ve kakšnih vetrov znešeno v to ljubko slovensko zatišje.

»Tisti časi se ne vrnejo nikoli več«, se razvname mali in se mu mora teta nasmehnuti, češ:

»Kdo je dejal?«

»Lipe s Kočuhe. On ve vse —«

Živahno pripoveduje mali, kako je šel včeraj k Srnikovim na Kočuho po maslo in je govoril z Lipetom, ki se je pred kratkim vrnil z bojišča. Pravil mu je o krivicah, ki so jih doslej morali trpeti Slovenci sploh, zlasti na Koroškem. Zdaj je tega konec in slovenskemu rodu se razgrinja nova pomlad.

Po Kranjskem in Štajerskem vse vriska novi državi. Ljudje pojejo in jokajo od veselja. Mlada država bo obsegala vso slovansko zemljo na jugu razpadle monarhije in bo skupaj s Črno goro in zmagovito Srbijo tvorila mogočno slovansko kraljevino.

»Znaš kakor bi iz katekizma bral«, se teta ozira proti vratom, če ni morda na preži kaj nepoklicanih poslušalcev.

»Lipe mi je povedal od konca do kraja. Po mizi je razgrnil kakor prt velik zemljevid in mi kar pokazal, kaj je vse naše. Hej, to imamo sveta! In koliko je naših prijateljev: Čehi s Slovaki, Poljaki in drugih cel roj! Kar je sploh na svetu kaj vrednega, je na naši strani! Samo reče naj mi zdaj še kdo, da govorim po »vindiško« in da sem »vindišer«, pa bo kmalu čutil, kaj to pomeni!«

»Zdaj smo pa pod kapom«, stopi zdajci v kuhinjo puškarjev znanec Lenc, suhljat možak, malo starejši od Joze, pa tudi bolj upognjen, močno osivel in nekoliko plešast.

Puškar mu ponudi stol in ga smehljaje meri z mežikajočimi sivimi očmi:

»Kaj pa je takega, Lenc?«

»Vse leti na kup — Kranjcev je do čuda na poti k nam, nekaj jih je pa že celo tukaj —«

»Sem že slišal praviti«, je Joza previden, med tem ko Reza s pogledi in kretnjami miri malega, da iznova ne buši s poplavo navdušenja na dan.

»V jeklarni je bilo že nekaj dni od poslovdje do prvega inženjerja vse nekam nemirno«, počasi razpleta Lenc, »a nisem vedel, kaj se kuha. Vse nas bo zlodej vzeli!«

»Za tiste utegne biti nerodno, ki so vlekli na nemško plat«, si puškar naše pipo, »za nas delavce bi pa skoraj dejal —«

»Saj za nas, za nas!« rase Lenc. »Ravnatelj je povedal, da bo kmalu vse delo ustavljeno —«

Tonče komaj vzdrži. Ker ne sme govoriti, se sredi kuhinje postavi na glavo in s tem za trenutek res prekine črnogledega Lenca. Teta ga kara z očmi, Lenc pa se trpko nasmehne:

»Ves svet se mi zdi kakor tale pobič —«

»Le kaj imaš v sebi, da ne moreš nikoli mirovati, se zaradi lepšega jezici teta, deček pa naglo:

»Ako bi smel malo po trgu, teta, bi imeli doma najlepši mir —«

Žena pogleda moža, ki mežikne malemu, da lahko odide.

»Kako si le upaš puščati otroka v tako nevarnost«, sliši Tonče vzklikniti Lenca, stričevega odgovora pa že ne razume več, tako se mu mudi po stopnicah. Kakor pšica plane v megleni somrak in se po ozkih ulicah primota na trg. Okna so le poredkoma razsvetljena. Ob vrhnjem robu trga brzji potok po tesnem jarku proti Dravi. Trg sam je prazen. Kjer šine kod človeška senca, se drži prihuljeno in se naglo pogrezne v temno vežo. S postaje odmeva ropot železniških voz in rezko žvižganje lokomotiv.

Tončetu je čudovito prazniško in hkratu brezimno tesno pri srcu, ko tako samcat tava po trgu. Rad bi našel človeka, ki bi se z njim kaj razgovoril, kogarkoli, da bi mu le mogel povedati, kaj čuti, in ga povprašati o vsem, česar še ne more razumeti.

Po tesnicah med molčecimi hišami je mrak gostejši in bolj mrzel. Dečka se začne pollaščati mehka otožnost. Saj v resnici ni z njim nič drugače nego je bilo s stricem v takih letih. Tudi njemu so doslej vsi zabičevali, naj se za božji čas temeljito nauči nemščine, med tem ko je domači govor imel veljavo samo med stenami stričevega stanovanja. V šoli sploh ni slišal slovenske besede. Celo iz verouka so učenci na katehetova vprašanja najrajši odgovarjali nemško. Pri Srnikovih je poskušal čitati slovensko knjigo, a se mu je tako zatikalo, da niti sam ni vedel, kaj čita. Kakor je Lipe tudi zatrjeval, da se njemu skraja ni godilo nič drugače, je Tončeta le občila rdečica in ga je zaskalelo v srcu. Čutil se je tako osamljenega kakor zdaj v tem večernem hladu, ko ni nikjer žive duše, da bi lahko govoril z njo.

Ceste, ki se stekajo na trg, so prazne. Deček se ozira na vse strani in krene proti Dobravi. Pred edinim trškim hotelom ga iznenadi sunkovito plahutanje: V vetru plapolá zastava —

Zastava, slovenska zastava, čisto taka, kakor mu jo je opisal Srnikov Lipe! Torej je le res —

Otožnost gineva. Letak na zidu sporoča v slovenskem in nemškem jeziku, da je prišla sem jugoslovenska vojska v znamenju miru in pravice, da ne bo počela nasilja, ampak skrbela za mir in red v deželi. Tonče se loti najprej slovenskega besedila, vendar mora prečitati tudi nemškega, preden doume, za kaj gre. Prvo veselje se za trenutek umakne nejevolji: Ako so Slovenci toliko pretrpeli, čemu sedaj te prizanesljive besede? Ali ne bi rajši udarili in poteptali v prah nekdanjih tlačiteljev — ?! Da bi le kaj kmalu srečal kje Lipeta — On bi mu znal povedati, kako je prav za prav s tem.

Iz mraka se vzdramijo koraki. Nekaj moških postav, ki jih Tonče ne more spoznati, se bliža. Iz previdnosti se deček skrije v temno sotesko in čaka. Vojaki so, slovenski vojaki. Kroj oblek je še avstrijski, a kokarde na čepicah so v istih barvah kakor s hotela plapolajoča zastava. Ko se skupina malo oddalji, stopi deček za njo. Vojaki se živahno pomenkujejo in slednjič zapojó?

— Naša stara prava
vzeli so sovragi,
Sokolov zastava
vodí k novi zmagi.
Ajmo, mi Sokoli,
v boj za stara prava! —

Gromko ori klic slovenskih grl, slovenskih src v gluho tišino. Tonče poslušaj. Še nikdar ni slišal take pesmi. V srcu mu odjekne in zazveni. Vojaki zavijejo v svoje prenočišče, a deček se vrne proti domu. Grede poskuša:

— Ajmo, mi Sokoli,
v boj za stara prava! —

Od nekod, iz hiše ali iz temne ulice, sikne v noč:

»Hoch und heil auf immerdar!«

»Živijo!« vrne Tonček in korak mu je vse bolj prožen in samozavesten. Še po stopnicah grede ponavlja pesem in v stanovanje stopi s klicem:

— Sokolov zastava
vodi k novi zmagi —

»Nehaj no«, ga mora svariti teta, »saj nismo gluhi —

»Videl sem jih pa le«, se malemu iskri v očeh.

»No, kakšni so?«

»Veseli«, se odreže dečko in nezaupno pogleduje Lenca, ki se ne more sprijazniti z mislijo, da bi Kranjci hodili po Koroškem:

»Iz tega ne bo nikoli nič dobrega«, zmajuje z glavo, a Joza molče in počasi puha dim iz kratke pipice. Izza mlada so ga učili molčati in trpeti. Naučil se je obojega in ga zdaj noben dogodek ne more posebno razveseliti in ne kdo ve kaj potreti. Lenčeva bojazen mu ne ugaja, vendar se mu ne zdi vredno odgovarjati. Nemara niti še ni čas za to —?

Ko delavec odide, začne puškar zopet kramljati s Tončetom. Dečkovi odgovori se mu sicer zde smešni in celo nespametni, vendar so mu tudi všeč. Nekaj svežega, ognjevitega veje iz njih. Joza čuti utripanje mladosti in se še sam pomlaja ob njeni svežini.

NAŠI PESNICI

ĐURA. Ž. ČOLIĆ, Srp. Moravice:

ZA KRALJA I OTADŽBINU

Prilazim mirno s voštanicom u ruci
K raspeću svetom ko pobožnik smeran.
Zaklinjem se pred njim i pred
samim sobom:
— Domaji i Kralju biću vazda veran.

Ovoga trenutka u mislima mojim
Ređaju se slike prepune strahote;
Gledam pokolj strašni, čujem vapaj
teški;
Vidim mnoge, mnoge uvele živote.

Pa promatram sebe tamo gde se gonu,
Gde se krvca vrela proleva i puši.
I tu ja najednom kao Soko klonu,
Jer šiljasto nešto grudi mi probuši.

Bolničara evo, s nosilima idu;
Došli po moj život što s' gasi po malo.
I dok me uzeše da mi ranu vidu
Život m'j uvenu, srce m'j je stalo.

Sad još nešto sveto, nešto što j'
najviše;
Jedna divna slika pred oči mi sinu;
To je krst nad grobom na kom lepo
piše:
»Pao je za Kralja i za Otadžbinu.«

S. G., Koprivnica:

TOMI MASARIKU

Po svem slavskom svijetu srca
Zaigraše na diku
Vel'kom srcu, div - junaku,
Bratu Tomi Masariku.

Osamdeset i pet ljeta
Krase Tvoje mudro čelo
Što je za rod slavski marno
Preglo uvijek, hrabro, smjelo.

Kovao si gvožđe tvrdo
Dok si bio jošte mali:
Raskivati ropske lance —
To Ti bjehu ideali.

I u tome mučnom radu
I nama si pomagao
Dizat pravdu, silu gonit —
Nikad u tom nis' sustao.

I srušiti tiranine, —
To Ti bješe misô svaka.
I ostvarit davne sanje
Tvojih Čeha i Slovaka.

Sve si svoje sile dao
Otadžbini, svome rodu,
Dok mu nisi izvojevô
Samostalnost i slobodu.

Pobjednički zvuci klikéu
I od majke Tvoje Slave
Kruni Ti se mudro čelo
Zlatnim vijencem oko glave.

Zahvalni Te narod slavi
I rod slavski širom svijeta:
Poživio na mnogaja,
Na mnogaja, mnogo ljeta!

Rodendanu Tvome danas
Veseli se, majko Slavo,
I u slavi toj nek bude
»Na zdar« spojen s našim »Zdravo!«

SILNICIMA SLAVE NAŠE

Komu, rode, hoćeš robovati?

Tko poskida najsvjetlije zvijezde
Sa azura našeg neba plava?
Tko pogasi luče noći crne
Sa kojih je sjala naša slava?
Tko otvori srdašce u grudi
Sinovima junačkoga roda?
Tko ne može podnesti sunašca
Od koje je svanula sloboda —
Rodu našem na sve četir strane?
Tko ne može da miriše cvijeće
Koje raste iz krvi junačke?
Tko zavida slozi naše sreće,
Tko je jadan koji mira nema?
Je li silnik kralja Tomislava,
Što ga kralju tjera preko Drave
Da ne gnječi, Rode, tvoje slave?
Možda njemu hoćeš da robuješ?
Da l' se sjećaš, rode, onih dana,
Kad je Svačić dušu ispustio,
Kad pocrni polje od gavrana;
Tko sa tvojom svijetlom krunom bježi,
Krunom tvojih kralja i vladara?
Možda njemu tvoje srce teži?
Čije ono pograbiše ruke
Tvođa bana Horvata Ivana,
Te na strašne staviše ga muke?
Poznajes li Lacković Stjepana?

Na saboru njega posjekoše!
S čije sablje kaplje potekoše?
Ho'š li, rode, da se njome dičiš?
Tko pogubi Zrinjskog u Sigetu
Na obrani, rode, doma tvoga?
Koji pade za krst časni i slobodu svetu?
Turčin to je — kažeš — rode mili!
Ne, ne, rode, nisi pogodio!
Drugi netko njeg je pogubio!
Čekaj, rode, gle veselja slave
Hoće netko da te razveseli,
Gle Matiju okrunjene glave!
Gledaj krunu! Gledaj, rode, one,
Koji suze radosnice rone!
Možda zato srce tvoje teži
Nekud tamo? ... da im se zahvališ!
Tko je onaj koji sebi zove,
Da miluje kano otac djecu,
Rode, tvoje najbolje sinove,
Petra Zrinjskog, Krstu Frankopana?
Od dragosti i od milovanja
Odreza im glave sa ramena;
Kaži, rode, da li ti odzvanja
Srce tvoje jada i kukanja?
Čija ona sablja ih posječe?
Na hiljadu i osam stotina
Četrdeset i pete godine
Potsjeti se onih svojih sina;
Na Markovu trgu što usnuše
Vječni sanak, sanak pravednika.
Čije zrno njih je pokosilo?
Rode mili! Rode ispaćeni!
Skinij veo sa prošlosti svoje
I pogledaj dane svojih jada,
Pa ćeš naći svako djelo svoje
Čime ti je nagrađeno bilo!
I na srce svoju ruku stavi
Zbori glasom pradjedova svojih:
»Zašto srce moje avet slavi,
Koja dobro zlim mi uzvračala?«
Tko je onaj?
Tuđin to je!
Bježi od njeg, rode, mili
Ne daj njemu grude svoje,
Robovi smo dosta bili!
Nego ruku srcu vini
I sa glasom materinim
Klikni svojoj domovini,
Klikni milom rodu svome:
Zdravo da si, domovino,
Zdravo, braćo, rode mili,
Zdravo, moja djedovino,
Sinci mili, zdravi bili!

NA OKUP!

Uzdignite barjak, nek vijori smjelo
I duša vam pod njim nek gori;
Razgalite grudi. Na okup! Na djelo!
Nek odjeknu svijetli vam dvori.

Raspršujte magle i tjerajte sjene
Kud cvijeće nam kose i gaze;
Osvijetlite krajem i budite snene
Kud sokolske vode vas staze.

Ne sustajte gordi, već ponosna čela
Sved stupajte korakom diva
I nosite baklje u grade i sela —
Nek razbukti vatra se živa!

I ne dajte nikad da kočje vam djelo,
Da otmu vam žar i prvenstvo —
Pod barjak naš sveti! Na okup!
Na djelo!
Za Kralja i Jugoslavenstvo!

ЈОВ. ВЛАХОВИЋ-РАВЧАНСКИ, Миљевина-Фоча:

СОКО НА СТРАЖИ

Лети тамо, мој Соколе,
Где те дужност рода тражи —
У замаху свог полета,
Да му будеш ти на стражи.

Лети тамо на границу,
Где нам туђин небо мути —
Тамо лети, где с пакосћу,
Роваре се наши путе.

Тамо, где се душман злобно,
Са завишћу нама смије;
И подмукло гнездо рови,
Само да га више није.

Тамо, где се кобне слутње,
Гласом прних птица вију —
Тамо лети — добро чувај,
Да нам гнездо не развију.

Пођи тамо, мој Соколе,
Снагу своју тамо пружи —
Одбиј птицу с плавог неба,
Што над земљом твојом кружи.

Ак' устреба зови браћу,
Да т' у помоћ тамо дођу —
И потпуно спремни јаки,
Соколовски у бој пођу.

Ту Соколи потребни су,
Да се вазда уз стег нађу;
Да јунаци својом снагом,
Противнички циљ погађу.

Буди вазда ти опрезан,
Крила своја у вис дижи;
Бодрим оком пази, чувај,
Да се душман не приближи.

Чувај ову земљу нашу,
С муком тешко добивену;
Брани њену стопу сваку
Морем крви заливену.

Лети, тамо, мој Соколе,
Где те дужност рода тражи.
Разви крила. — Будним оком,
Буди увек ти на стражи.

RICA, Ljubljana:

KOS

Črni kos svoj domek ljubi,
vedno bos mu žvrgoli,
in še v mrzli, tihi zimi
doma kos ne zapusti.

Bos poseda po drevesih
in berači po stezah:
»Dajte črva mi in kruha,
hude bede me je strah!«

A potem veselo poje,
se življenja veseli,
vabi k sebi bratce svoje,
če sirotek kaj dobi.

In ko bratci prihitijo,
hrano z njimi rad deli,
skupaj vsi se oglasijo,
spev iz grla prikipi.

НА ПОПРИШТУ ОД БАЛКАНА

Откако је памтивека
И човека, — нечовека,
Љутих лава, — љутих рана,
Црних врана и гаврана; —
Беше ноћи, црних дана,
Нечувених див — мегдана
И крвавих јатагана, —
На попришту од Балкана!

Никад зора, Божјег данка, —
Сама борба без престанка!
Ни да човек душом да'не,
Ни да мирно бар издахне!
Никад мира, никад боље:
Жене, деца — све се коље!
И све тако д' ових дана
На попришту од Балкана!

Ал' то страшно истребљење,
Даде наук, искушење:
Балкан није колонија
Нит' Европе нит' ичија!
Још кад с црних својих дела
И Европа плану цела, —
Полетише наших дана
На попришту од Балкана!

Дођоше нам преучени, —
Али паклом препредени!
Понизише школе своје, —
Па ни Бога да се боје!
Разорише све од реда —
Ал' и код њих дође беда.
А не само оних дана
На попришту од Балкана!

А кад оде поћни вео,
Дим пушчани и пепео,
И зазори прва зора
Са балканских дивних гора.
На небу се крст указа
И Спаситељ и оаза
И блаженство свесних дана
На попришту од Балкана!

И јекнуше див — весници
Све Божији претставници,
Нек' је мира међ' људима
И наш Балкан Балканцима!
Да смрт није више јача,
Нека љубав све надјача, —
Божја љубав нових дана
На попришту од Балкана!

Благо роду и народу
На корисном препороду:
Кад се владар с пуком слаже
Ту и Господ потпомаже!
А љубављу све се може, —
Ох помози само, Боже!
Дај нам срећу бољих дана
На попришту од Балкана!

RICA, Ljubljana :

V POMLADNI PRIRODI

Ščinkavec na veji poje,
kos ga spremlja v črnem fraku,
drobni listi so cimbale,
lahno zaigrajo v mraku.

Vpije klepetava sraka
in nad vetrcem se krega,
ker ji v mehko gnezdo sili,
drobne ji mladiče bega.

Rada bi zletela mladež,
v vetru dviga svoja krila:
mati brani: »Čakaj, padeš,
se perot ti bo zdrobila!«

Skozi veje luna gleda,
skozi okenca zelena,
že večer prihaja v goste,
zemlja vsa je spremenjena.

Luna gozd je posrebrila,
kosom kljunc pozlatila,
vse mladiče — potepiče
v mesečini potopila!

FR. ROJEC, Ljubljana :

VODITELJ MLADINE

Med našo stopil je mladino,
pokazal ji s smelo roko
čez polje na gozdno strmino
in više na sinjo goró:

»Prirodno in ljudsko življenje
oglejte si zunaj domov;
veselje, napore, trpljenje
razgalite vseh si stanov!

Poglejte z višav domovino,
strmite ob čudu svetá;
ozrite se tja v pokrajino,
kjer tujec nam brate teptá!

Priroda vas úči modrosti
in varuj življenskih zablod;
pogled v zgodovino prošlosti
do smotrov naj kaže vam pot!

Zloraba svobode pogubna,
previdnost je sreča za vas;
pogumna in pa miroljubna
naj bode mladina vsak čas!

Malenkosti drobne pustite
otročkom, ki v svet še sami
ne vidijo daleč, odprite
svoj um za velike stvari!

In srca odprite ljubezni
do naroda, njega zemljé,
do stvarstva in vztrajnosti trezni
zatičajte vsako gorjé!

Posebno gorjé, ki krivica
nasilstva, prevar ga rodi,
naj vaša poštena desnica
pobija nam z vsemi močmi!

Mogočnega sonca žarenje
iz zime pokliče pomlad:
vi naše bodite vstajenje
in sad uresničenih nadlé

RICI, Ljubljana :

PREBUJENJE

Že sovražne zime ni,
mladi cvet iz zemlje sili,
ptički so se oglasili
v te pomladne sončne dni.

Že sovražne sile ni,
drzno so jo zapodili,
cvet življenja smo ljubili
in toploto in moči.

Kaj nam mrzla zima mar,
če smo vsi kot ena duša,
nihče naj nas ne preskuša,
v nas ljubav je in vihar!

Deteljica treh peres
združena je v cvet ljubavi —
sije kakor sončni kres
na pomladni tej planjavi!

JOSO MATEŠIĆ, vojniki, Ogulin :

NAPRED!

Napred, braćo, svi Jugosloveni,
U jednome kołu zagrljeni!
Napred, braćo, Srbi i Hrvati,
Napred, rođe, kom je jedna mati!

Napred, hrabro za domaju svoju,
Napred, napred, u miru i boju!
Napred smelo za Vladara svoga,
Napred s verom u pravednog Boğa!

Napred, braćo, Sokolovi sivi,
Napred, neka sav svet nam se divi!
Napred, složno — nazad ni koraka!

Napred, rođe Sokola junaka!
Napred, snagom našom pomlađenom
Napred, cilj je svim Jugoslovenom!

Napred, braćo, sa poklikom: Zdravo!
Napred za Te, majko naša Slavo!

NAŠ SOKO

1 Sokoli su
vojska jaka,
Bez topova
I pušaka.	2 Čvrste volje,
Snage mlade,
Bolju sreću
Za Dom grade.	3 Ko lavovi
Dom svoj brane,
Poručuju
Na sve strane:
4 Čuvari smo
Domovine,
Jugoslavске
Kraljevine.	6 Jer mu cilj je
Vek jedini:
Služit Kralju,
Otađbini.	
5 Za nju i za
Svoga Kralja
Soko se i
Pred smrt stavlja.	7 Svako doba
On će znati
I svoj život
Za njih dati!	

ЈОВАН ВЛАХОВИЋ, Фоча:

СОКО НА МРТВОЈ СТРАЖИ

Noћ je. Зимско доба. Беју гладни вуци.
Снијег пада. Хладан ветар дува.
На граници тамо с пушком у руци,
Један Соко стоји, мртву стражу чува.

Стоји као бор, муњом опаљеног лика,
Будним оком пази, мотри на све стране;
У мислима тешким, једна бледа слика,
Притисла му душу ис прошлости давне.

Сећања се нижу. Броји мучне дане,
Из времена ропства, што је преживио.
Ал на сваки миг или шум са гране,
Тргне се одважно, из темеља цио.

Пушку дигне у вис, пут туђина онамо,
Циља право груди душманину своме;
У моменту сваком, гледајући тамо,
Био би готов да опали њоме. —

У заносу славе, победе и среће;
Крв му жаром тече, храбро срце куца.
Огрнут шињелом, одважно се креће;
Око њега мразом, хладни камен пуца.

Децембарско ноћ је. Студен оштро реже.
Фијук ветра болно, над главом му дува;
Он с поносом стоји — своју пушку стеже,
Отаџбини својој мртву стражу чува.

NEKAJ ZNAČILNIH KRAJŠIH GREGORČIČEVIH PESMI*

(Glej članek Simon Gregorčič v 11. in 12. številki Sokoliča 1934.)

Moj črni plašč.

Ta črni plašč vam je v zasmeh,
a — ga umejete?
Uméte roso v teh očeh,
ki se ji smejete?

Gomile z roso to kropim,
ki vre mi čez obraz,
in plašč, ki se ogrinjam z njim,
po rajnkah nosim jaz.

Umrla ni še mati mi,
umrl ni oče še,
za sestrami, za brati mi
srce ne joče še.

Še drage moje Bog živi
in zahvaljujem ga,
a v grobu mnog mrlič živi,
ki objokujem ga:

pravico v grob so devali,
pri grobu jaz sem bil,
pogrebci so prepevali,
a jaz solzé sem lil.

Zrl bratoljubja sem pokop, ...
Ko grob se je zaprl,
smejal se je spremnikov trop,
v bridkosti jaz sem mrl.

Vzore pokopali so ...
— Oh, to dočakal sem! —
Na grobu tam plesali so,
grenkó jaz plakal sem.

Radóst tedaj je ubegla mi,
moj duh je mrak objel,
bridkost je v dušo legla mi,
več nisem bil vesel.

Tedaj oblekel sem še mlad
obleko žalno to,
na grobe vzorov, sanj in nad
solzé mi zdaj teko.

Vzori.

Z vzori se nikar ne bori!
Kot sončni žarki so vzori,
ki grejejo nam mrzli svet,
budé, rodé pri cvetu cvet.
Vzori tudi plemeniti,
če duh je z ognjem njih ogret,
božanstven cvet mogó roditi.

Vzorov mi nikar ne mori,
kot žarki sončni so vzori!
En sam mi sončni žarek daj,
z njim božje sončece tam gori
na prvi najdem ti migljaj.
Kot sončnih žarkov zlati trak
Vzor je plemeniti vsak.

Ne tu na zemlji zapuščeni
iz ognja našega srca,
iz isker našega duha,
iz luči večne so rojeni,
le v njenem se žare plameni.
Zato pa sveti vsak vzor
nam gor, kjer je njegov izvor.

Siroti.

Cvetica nerazvita,
rastoča vrh planin,
ti zapuščena, skrita
poganjaš sred pečin.

Kedo-li te zaliva,
Komu pač ti si mar?
Cvetica ljubezniva,
pa jaz ti bom vrtnar!

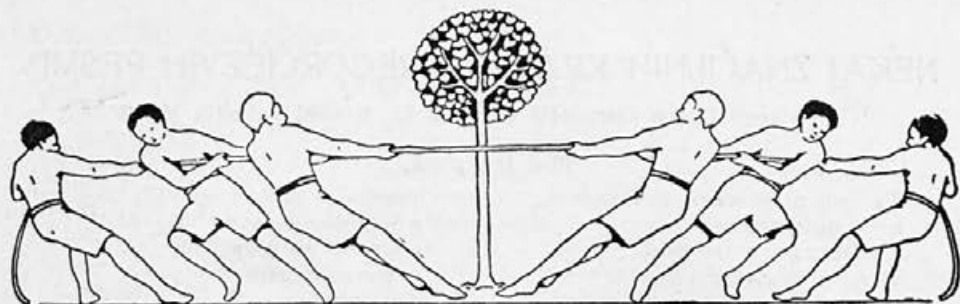
Skrbnó te bom zalival,
lepó te bom gojil,
četudi drug bo užival,
ko cvet se bo razvil.

Oj dete, dete malo,
nedolžno dete ti,
sirota si ostalo,
kedo zaté skrbi?

Pa če nikdó na svetu,
jaz bom pod skrb te vzal,
le rasti v lepem cvetu,
cvetú bom jaz vesel.

Za blagost ti goreče
bom prosil, angel moj,
četudi tvoje sreče
delil ne bom s teboj.

* Izbral prof. dr. Maks Robič.

RADOVI NAŠEG NARAŠTAJA

DRAGO POTOČKI, Zagreb:

NA NAMA JE BUDUĆNOST

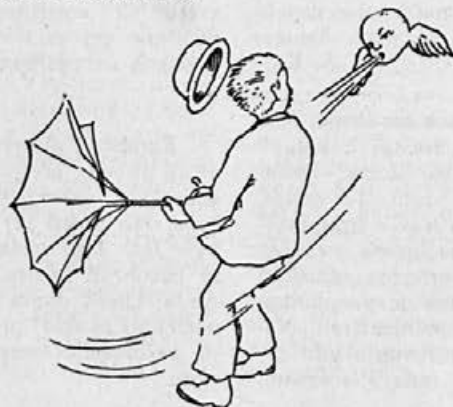
Sokolstvo je onaj veliki i snažni pokret, ona veza Slavenstva, koja hoće da okupi u svoje redove svu braću Slavene i da ih udruži u jednu zajedničku i nepokolebivu zajednicu gde će vladati zakon bratstva, slobode i jednakosti. To su velike reči, koje mi mladi i teško shvaćamo, ali moramo nastojati da se odgojimo u tom duhu, da budemo najbolji pobornici te svete misli, koja će okupiti sve ljude naše krvi u sokolske redove i slaviti čas pobeđe naše misli. Ti dani nisu daleko. Iz dana u dan povećava se naše kolo, ono se jača, ono se širi, ono je žarište naše misli. Pre nego poradimo na toj velikoj i zamašnoj misli, moramo najpre da budemo dobri i svesni. Jugosloveni, moramo ljubiti svoju domovinu koja ima svega u izobilju i u kojoj živi snažan i napredan narod, koji znade braniti svoju rodnu grud; to je već tisuću puta dokazao. Mi ćemo biti ono jamstvo, koje će našu domovinu podići čudoredno i narodno, do narodnog blagostanja. Mi ćemo ostvariti snove naših preda i čuvati delo Kralja - Viteza i s poštom izvršavati Njegov sveti amanet. Samo tako kao dobri i svesni Jugosloveni moći ćemo da podemo dalje, da radimo na velikoj sveslovenskoj misli, da radimo na zblizenju svih Slovena. Mi Sloveni smo oni, koji se dižemo, koji uvek kročimo samo napred. Stolećima bili smo robovi podlih tudinaca, ali mi smo podjarmljeni očekivali i spremali se za onaj čas kad ćemo dokazati celom svetu da smo jedno telo i jedna duša, koja ima iste osećaje i istu ljubav za Slovenstvo, te koju se ne može tako lako skršiti. Većina naroda doživila je vrhunac svoje moći i sada srlja u ponor propasti. Na horizontu čovečanstva pojavljuje se velika i sjajna zvezda. To je zvezda Slavija. Ona mora da bude vodilja naše duše i naših misli, pa kad jednom dođe do vrhunca, mi ćemo biti srećni i smireni, jer će se naše želje ispuniti i naša će se srca radovati. Ali do tog vremena prohujaće mnogo godina i čim budemo mi više radili i žrtvovali se za tu misao tim će to vreme doći pre. Nije dosta samo govoriti, treba raditi. Mi Sloveni odlikujemo se strpljivošću, marljivošću i junaštvom i te vrline ne smemo zapustiti, nego ih moramo ujediniti u našim mladim dušama i kročiti velikim koracima napred, uvek napred k savršenstvu, k boljoj budućnosti Slovena, a kroz to i celoga čovečanstva. Uspeh u tome biće nam najbolja nagrada za naš trud. Još jednom vam kažem da su Sloveni onaj narod, koji će u budućnosti biti vođ čovečanstva. Ne sme se spavati na lovorovim vencima, nego težiti uvek k boljem i savršenijem, jer samo tako moći ćemo da budemo ono što želimo i čega se naši neprijatelji boje. Iz svega toga sledi da moramo mi biti jaki i čvrsti, jer taj temelj smo mi, naraštaj. Mi ćemo nastaviti rad naših otaca. Na nama ostaje da završimo ono božansko delo, koje su započeli naši pređi i za koje su delo dali svoje živote tisuće ljudi. Radimo, u radu nam je spas!

SOKOLSKA ZNAČKA I SOKOLSKI POZDRAV

Svaki Soko i Sokolica koji iskreno i oduševljeno rade za sokolsku misao, trebaju i vidljivi znak svoje pripadnosti Sokolstvu. Ko je jednom primljen u redove sokolske, taj treba u svakoj zgodi da misli na svoje dužnosti. Među ove spada i javno priznavanje da smo Sokoli. Zato je naša značka najbolje i svakome jasno ispovedanje sokolskih načela. Mi se tim načelima ravnamo u životu. Mi želimo postići da što više članova našeg naroda dovedemo na isti put kojim smo i mi pošli. Mi želimo izraziti svoju radost i svoj ponos, što sudelujemo u stvaranju velike slovenske zajednice. Zato smo stavili značku na naša prsa. Ona jasno govori tko smo i što hoćemo. Videti čoveka sa sokolskom značkom isto je kao i poznati ga već dugo vreme. Ona nam otkriva da taj čovek radi za cilj za koji radimo i mi. Odaje nam da se on oduševljava za iste ideale, kojima smo i mi posvetili svoj život. Poziva nas i nalaže, da se s njim udružimo, jer ćemo na taj način najpre postići što želimo. Značka nas odmah upoznaje sa svakim tko nam je po misli i težnjama brat i sestra.

Na jednoj znački sokolskog naraštaja vidimo kako je soko u jakom zamahu krila obuhvatio naraštajca, koji izvodi vežbu. On jača svoje telo i slobodan pogled upro je ravno pred sebe, kao da istodobno želi izraziti dva sokolska gesla: »Jačajmo se!« i »Uvek napred!« Soko ga zakriljuje, on mu pomaže da time svoju želju ispunjava, on ga nosi snažno i lako, čuva ga da mu odgoj telesni i ćudoredni bude kako treba. Ta je značka znak nas samih u Sokolstvu. Kada smo je primili i stavili na sebe, mi smo se obvezali da ćemo uvek paziti na našu sokolsku čast i da nikada nećemo učiniti ništa što ne bi bilo u skladu sa sokolskim načelima. Dali smo obećanje celoj sokolskoj zajednici, da ćemo biti dobri Jugosloveni, prava braća, ustrajni i oduševljeni radnici za sokolske težnje. Tome zavetu ne smemo se izneveriti; to traži od nas narod, Sokolstvo i Slovenstvo.

U potpunosti skladnosti sa značkom je i naš sokolski pozdrav. Taj pozdrav veže sve pripadnike Sokolstva u jednu bratsku zajednicu. Ako želimo da kao braća radimo za jedan cilj, onda je potrebno da među nama vlada i iskreni bratski saobraćaj. Među nama ne sme biti izraza bilo kakve staleške razlike. Niko se ne sme osećati manje vrednim zato što su mu roditelji siromašni ili zato što nije svršio visoke škole. Soko ceni čoveka po njegovoj čovečijoj vrednosti. Zato i jesu u Sokolstvu svi jednaki. To može biti samo u društvu ljudi, koji su u istinu braća po mislima i osećajima. Naš pozdrav »Zdravo« izražava to bratsko osećanje. Ali ujedno i opominje svakoga da reči: »brat« i »zdravo« ne smeju kod nas biti samo reči, već treba tako i osećati. Što se više čovek razvija i uživljava u sokolsko shvaćanje, to mu je jasnija i veličina i vrednost našeg znaka i pozdrava.

GLASNIK

VARAZDIN. — Naraštajska priredba. Dne 10 II 1935 prikazalo je »Kazalište lutaka Sokol. župe Varaždin« svojoj mnogobrojnoj publici »Hrabru Družinu«, komad s pevanjem od br. A. Vasića. Ovu predstavu organizirao je i izveo u Narašt. otek Sokolskog društva Varaždin. Dane su 3 predstave. Za vreme odmora svirao je naraštajski tamburaški zbor.

VI naraštajsko dečje selo. U nedelju 3 III 1935 priredio je Narašt. otek svoje VI selo s nastupom dece i naraštaja.

Nakon što je sokol. glazba otvirala »Sokolski pozdrav« pozdravio je predsednik »Narašt. oteka« br. Aleksandar Kovačić sve prisutne i upoznao i s radom naraštaja i njegovim namerama.

Posle toga započeo je gimnastički program od više točaka u kojima su nastupila sva odeljenja dece i naraštaja. Nakon toga nastao je kraći odmor, za vreme kojeg se prodavala luka sreće. Posle toga sledile su opet vežbovne točke.

Kako se nalazimo u doba žalosti za velikim gubitkom »Viteškog Kralja Aleksandra«, otpao je ples i sve druge zabave.

Moralan uspeh bio je vrlo dobar. Roditelji i prijatelji dece i naraštaja napunili su posve sokolanu pa je i materijalan uspeh, koji je namenjen fondu za prvo logorovanje naraštaja, dobar. **A. K.**

ZAGREB 2. — Sastanak naraštaja. Dne 5 marta o. g. imao je naraštaj Sokola 2 društveni sastanak u svom domu. Prisustvovali su u priličnom broju što sestre, što braća. Prisutne je pozdravio brat predsednik Fran Dvoržak, naglasivši važnost ovog sastanka. Zatim govori o zajedničkim izletima i logorovanju, koje je neophodno potrebno za zbliženje i zajednički rad. Napomenuo je da bi to logorovanje bilo samo nastavak zajedničkog rada u sokolani.

U izgledu bi bile priredbe i natecanja, koja bi se odnosila na sokolski rad, tako da izletnici ne bi ni najmanje osećali da nisu u svom Sokolu i svojoj sokolani.

Posle toga održana je lutrija štediša za koju se je pokazao veliki interes. Nakon svršene lutrije licitiran je model hidroaviona koji je izradio brat E. Hercigonja. Licitacija je uspeła vrlo lepo. Na koncu se je brat predsednik svima zahvalio na odazivu i završio ovaj uspeli sastanak.

»Naraštajske zidne novine« Sokola Zagreb 2. Zeleći da poveže što više braću i sestre naraštaj Sokola 2, odlučio je da izdaje »Naraštajske zidne novine«, koje su počele izlaziti početkom ove godine.

U tm novinama izlaze članci, koje pišu sami naraštajci i naraštajke. List je sa zadovoljstvom primljen i pokazuje se veliki interes za čitanje i saradivanje.

Naraštajski štedni fond. Kako je naraštajski otek Sokolskog društva Zagreb 2 odlučio u letnjim mesecima ove godine prirediti taborovanja za čitavi naraštaj proveo je akciju za štednju naraštaja. Odazvao se priličan broj naraštajaca i naraštajki želeći da sudeluju u tom korisnom pokretu. Tko marljivo štedi i sakuplja dinar po dinar taj se i veseli kad nakon nekog vremena sakupi barem i malu svotu. **E. H.**

Parobrod putovao preko gora. Za putnički promet po jezeru Titikaka u južnoameričkoj državi Peru nabavili su parobrod. No pošto je Titikaka gorsko jezero, koje leži 3750 metara iznad mora, morali su parobrod najpre prevesti preko visokih Anda. Deset dugih teretnih vozova bilo je potrebno za ovaj prevoz. Kraj jezera istom su parobrod sastavili te ga predali prometu.

Prava reč na pravome mestu. Veliki osvajač Napoleon vrlo je cenio svakog domišljatog čoveka, koji mu je znao brzo odgovoriti. Jednom mu se desilo te mu je pala rukavica na zemlju. Mlad oficir koji stajaše blizu njega brzo je diže te mu je pruži.

»Hvala, kapetane«, reče vladar uzgred.

»U kojoj pukovniji, Veličanstvo?«, brzo ga upita oficir.

Napoleon ga začuden pogleda pa istom sada opazi da stoji pred njim običan potporučnik. Ali mu odmah odgovori smeškajući se:

»Dobro, vrlo dobro! Dakle kod... garde.«

Za nekoliko dana dobio je mladi oficir dekret da je postavljen za kapetana kod garde.

Radioaparati u svim školama u Pragu.

Prema jednom predlogu u praškom gradskom veću biće ove godine sve škole u Pragu snabdevene radioaparatima. Školski se radio, naime, pokazao kao vrlo dobro uzgojno sredstvo. Osim škola u Pragu dobiće radioaparate postepeno svi veći gradovi u Češkoslovačkoj Republici.

Dečiji bioskop u Moskvi. Početkom ove godine otvoren je u Moskvi naročit bioskop za decu i za omladinu. Za vreme odmora priređuju se na hodnicima predavanja i igre. — Početkom iduće godine proslaviće u Moskvi prvo dečije pozorište svoju petnaestgodišnjicu velikim dečijim svečanostima. Zadnjih 15 godina osnovano je u Rusiji 100 takvih dečijih pozorišta.

Tunel ispod Mont Blanka, najvećeg evropskog brda. Izmirenje između Francuza i Italijana oživelo je opet staru misao o gradnji tunela ispod Mont Blanka. Prema jednom već izrađenom nacrtu morao bi tunel početi kod francuskog grada Šamoni-a (Chamonix-a), a kraj bi mu bio kod italijanskog grada Entreves-a. To znači da bi taj tunel bio dug 20 km. Gradnja je procenjena na 40 miliona franaka. Ranije su nameravali kroz tunel graditi železničku prugu, a sada ga nameravaju upotrebiti samo za automobilski promet.

Nađeno je jaje od nekoliko miliona godina. U američkoj državi Texas nađeno je jaje preistorijske ptice, nazvane Ophiacodon. Naučenjaci tvrde, da je jaje staro više miliona godina.

Jadni crvi. Neki profesor zoologije je svoje dake ispitivao uvek samo o crvima. Zato su se svi uvek spremili na ovo pitanje, a drugo nisu znali gotovo ništa.

Jednog dana opet se javila nekolicina daka, a svi su se bili vrlo dobro spremili samo na pitanje o crvima. Njih trojica odlično su odgovorili, a četvrtoga je profesor protiv običaja pitao:

»Što znate o mekušcima?«

Tišina i zaprepašćenje svuda. Upitani dak nije znao o mekušcima baš ništa, pa se je nemirno vrpeljio na svome mestu.

Najposle mu je pak došlo nadahnuće te je počeo:

»Mekušci su vrsta životinja, kojima je dao to ime prirodnjak Cuvier. Ranije su ih ubrajali među crve. Crve delimo u šest razreda...« I tako je dao neograničenog maha svome znanju o crvima i nije mogao da prestane. Ispit je položio odlično.

Ali profesora, kao da je onaj dan ujela zmija, pa je i kod petog daka zaboravio na crve. Neočekivano mu je rekao, neka kaže što zna o slonovima. Nesrećni dak je mislio, da će se izmotati kao što netom upitani dak te je počeo:

»Slona brojimo među sisavce. Slon ima dugačku surlu. Ova surla je slična crvu. Ove delimo u šest razreda...«

Ali profesoru je to ipak dozlogrdilo i mladi mudrac je propao.

ZGODOVINSKI RAZVOJ LUTKOVNE UMETNOSTI.

Pri nas še malo znana in pri nekaterih ljudeh zasmehovana lutkovna umetnost polagoma prodira med širše sloje našega naroda. Če bi pa ljudje pomislili, da ima vse svoj vzrok in izvor, bi marsikaj cenili pravilneje, manj podcenjevali. A tudi manj ponosni bi bili na svoje dozdevno znanje. Še vedno prevladuje mnenje, da je lutka samo igrača za deco. Toda ta igrača je organizirana in še celo v mednarodnem savezu.* — Seveda, poreče spet kdo, danes je že vse organizirano, vsaj svet boleha na

* Sedež vseh lutkarjev »Unima« je danes v Pragi. V tej zvezi je včlanjen tudi savez jugoslovenskih lutkarjev. »Unimi« načeljuje dr. J. Veselý, upravo pa vodi Masarykov zavod za ljudsko vzgojo. Vsako leto se vrši mednarodni kongres vseh lutkarjev. Poslednji je bil v Ljubljani 1.—5. julija 1933. Zastopanih je bilo mnogo držav. Obenem se je tudi vršila lutkovna razstava, ki je pokazala razvoj lutkarstva pri nas. Danes imamo v Jugoslaviji preko 80 lutkovnih odrov.

organizatorski epidemiji in sedaj so priveli vanjo še lutke, o katerih prej ni nihče vedel. — Pustimo jim veselje, če so tega mnenja, mi pa pojdemo svojo pot v prepričanju, da je prava, vedra in vesela. Mi ljubimo lutke in jih hočemo radi tega braniti ponizanja, saj so vendar imenitnega rodu, potomci slavnih pradedov.

Gotthilf Weisstein pravi v svoji obravnavi o malih dramatskih umetnostih, da imajo lutke mogoče starejšo zgodovino kakor gledališče z živimi osebami. Znameniti učenjak, član francoske Akademije, Charles Magnin pa je posvetil njihovi zgodovini obširno znanstveno delo, ne da bi bil popolnoma izčrpal ogromno tvarino. Novejša raziskovanja, ki se nanašajo na starejšo periodo, so namreč dovedla do zaključka, da je domovina lutkovne igre Indija.

Ob ustju reke Gangesa v Indiji je l. 3000. pr. Kr. prvič uprizorila duhovniška kasta lutkovno igro religioznega značaja. Uporabljali so lesene lutke, ki so predstavljale v miniaturi bogove in boginje. To je bil svečan krst starejšega brata lutkovne umetnosti. Začetek tega lutkarskega pokreta je močno vplival na ves nadaljnji razvoj celokupne lutkovne umetnosti. — Ravno lutkarstvo bi lahko imenovali začetek, odnosno jutranjo zarjo umetnosti.

Stari Grki so imeli že v tedanji dobi, t. j. 500 let pr. Kr., svoje lutkovne predstave. — Ker je bila pri Grkih zelo razvita gledališka umetnost — poleg tega pa so imeli vse polno igrač za deco — ni čudno, da so gledališko umetnost združili z otroškimi igrači. — Na ta način je pri njih nastala lutkovna umetnost. To dobro opisuje Miora Atropos na svojih plastičnih tablicah. Žal pa ni nikjer poročila o uprizorjenih komadih, kakor tudi ni ohranjena lutka iz tedanje dobe.

Nasprotno pa imamo še danes iz leta 1400 pr. Kr. zelo dobro ohranjene lutke, ki jih hranijo kitajski svečeniki. Ohranjene lutke predstavljajo svečenike, čarovnike, junake, bogove, živali itd. Vse te figure, odnosno lutke, so narejene ploščnato, večinoma grobo barvane, da dobe bolj mističen značaj. Lutke so pred gledalcem spreminjale svoje oblike, niso pa imele tako popolnega mehanizma kot današnje lutke. Vodil jih je igralec od spodaj na ta način, da so bile pritrjene na tanki deščici. Tako je lutka rasla na širino in višino, se dvigala in padala. Imeli so predpisan oder v obsegu 6 m odrske odprtine. Zadnji perspekt je bil enobarven. Zanimivo je, da igrajo danes še vedno z istimi lutkami po

2400 let starih običajih. Lutkovne predstave je spremljala godba na gong in petje, pa najsi je bila predstava verske vsebine ali ne. Značaj vseh teh predstav je karakterističen, kajti vedno je bila vsebina boj in junaška smrt.

Tudi na Japonskem se je lutkarstvo že zgodaj začelo, vendar ni našlo pri narodu razumevanja in je končno popolnoma razspalo, a zopet oživel v srednjem veku.

Močnejši razmah je zavzelo lutkarstvo v dobi rimskega imperija. Rimljani so umetnost izpopolnili in dosegli z mehanizmom popoln preobrat. Tudi tu so spremljali predstave z godbo. Igrali so operetam slične predstave, vesele in poskočne vsebine. O rimskih marionetah govori Horac in jih imenuje »nervis alienis mobile lignum«. V rimski literaturi pa najdemo zanje več nazivov n. pr.: pupae, sigila, imagunculae, homunculi, ali pa so rabili grško izposojenko: neurospastum. Satirik Apuleius z veliko živahnostjo opisuje delovanje lutkovnega gledališča.

Herodot omenja hieratične lutke pri Egipčanih, ki so jih nosile ob določenih praznikih žene od vasi do vasi. Bile so samo ped visoke in gibljive z nitkami. Pri Grkih starejšega časa nahajamo lutke, ki jih moremo primerjati avtomatom, kakor n. pr. soho Venere, ki jo pripisujejo Dedalu. Gibala se je baje s pomočjo živega srebra. Prve lutke za izvajanje iger najdemo šele v Atenah. Ksenofont poroča o lutkarskem igralcu Poteinu, ki je igral gostom pri slavnostni pojedini, kjer je bil med gosti tudi Sokrat. Potein je bil tako priznan, da je dobil celo dovoljenje za javne predstave v Bakhovem gledališču v Atenah. Lutkarjev je moralo biti še več, saj so ustanovili svojo organizacijo, podobno cehu. Fizik Heron iz Aleksandrije je med drugim izumil malo avtomatično gledališče, na katerem so s pomočjo lutk predstavljali scene iz trojanske vojne.

Stare pravljice so priromale iz svoje pradomovine Kitajske v Perzijo in Arabci so jih prinesli v Evropo. Kakšna je bila pot indijskega lutkovnega gledališča na naš kontinent, sicer ni znano, ali njihova vsebina in izražanje sta lutkovnemu gledališču v Evropi tako podobna, da je sorodstvo popolnoma jasno. K temu je postavil duhovito hipotezo sanskritist Rihard Pischel, ki označuje kot razširjevalce te ljudsko-dramatične umetnosti Cigane, katerih domovina, po jeziku sodeč, je tudi Indija. Temu naziranju se pridružuje tudi priznani lutkovni strokovnjak dr. Ind. Veseli. In

res, že stari epos Mahābhārata omenja okrog 400 pr. Kr. lutke.

Ko je rimsko cesarstvo propadlo, je lutkovna umetnost živela dalje in se širila preko vse Italije. Potujoči pevci-igralci, cirкуси itd. so lutkarstvo zanesli v mesta, trge in vasi. Če pomislimo, da v tedanji dobi ni bilo ne kina, ne radia, ne gledališč, vidimo, da je bilo lutkarstvo edino zabavno torišče.

Italija je od nekdaj prava domovina marionet, ki so se imenovala v prejšnjih stoletjih »magatelli« (nastalo mogoče iz »bagatelli«) »puppi, pupacci« boljše, ki so bile prave mehanične umetnine »fantocchini«. Glavna komična figura se je imenovala »burattino«, po njej so se imenovali lutke tudi burattini. Skoro ni mesta v Italiji, v starejših časih, brez marionetnega gledališča, ki so zanje pisali vesele igre znameniti pesniki. Lutkarski odri so celo postali nevarna konkurenca gledališčem, kar je imelo za posledico, da so oblasti na vse načine omejevale svobodno gibanje teh malih teatrov. Najznamenitejši lutkar Italije v 18. stol. je bil nedvomno Massimino Romannino v Milanu.

Okoli leta 1300. je prišla prva taka potujoča družba v Nemčijo in ta pot je izrednega pomena za nadaljnji razvoj lutkarstva in ostale umetnosti. Pot teh pionirjev lutkarstva v Nemčijo je zelo važna, ker je dokazano, da so se nemška gledališča začela razvijati baš na pobudo lutkarskih. Tedanji igralec, nazvan »mimus«, je posnemal že govor več oseb. Spreminjal je glas, kakor je dotična vloga zahtevala. V tedanji dobi je bil višek v tem, da je istočasno nastopalo več oseb na odru, kjer se je predstavljal tepež ali kaj sličnega. Ta način igranja je zelo vplival na gledalca.

Iz srednjega veka so ohranjene kopije slik iz znamenite enciklopedije Hortus deliciarum iz leta 1170., katere avtorica je opatica Herrad von Landsberg; predstavljajo marionete in so važen dokument za zgodovino lutk. Cervantes opisuje v »Don Quijotu« potujočega lutkarja, s katerim se je srečal »vitez žalostne postave«, in pravi, da je umetnik postavil svoj oder na dvorišču neke krčme in ga razsvetlil s svečami. Sam se je skrtil za ogrodje in vodil na zrci viseče lutke. Že v 17. stol. se pojavil v španskem marionetnem gledališču stalna vesela figura na odru, Don Kristóval Pulcinela.

Največjega pomena za razvoj lutkarstva pa sta iznajdba tiskarskega stroja leta

1540 in kmalu nato nastala zgodba o doktorju Faustu.

V letu 1480. do 1540. je živel v Knitlingenu na Württembergem potujoči godbenik, alkimist in študent Johannes Georg Faust. V Krakovu je studiral magijo, kemijo in fiziko. Imel pa ni nikjer pravega obstanika. Pot ga je gnala iz kraja v kraj in končno je prišel v Benetke. Tu se je bavil z aeronavtiko in napravil drzen poskus letanja, ki se mu je seveda ponesrečil. V Erfurtu je predaval o Homeru. Bavil se je mnogo z alkimijo in čarovništvom. Prišel je v nasprotje z cerkveno oblastjo. Znal pa se je o pravem času umakniti kazni, zbežal je v Maulbronn. Tu se je še nadalje bavil z alkimijo in je v svojem laboratoriju, v cerkvenem zvoniku delal poskuse za skrivnostno pridobivanje zlata. Pri nekem takem poskusu se je snov razletela in postal je žrtev svojega dela.

To romantično zgodbo so potem predvajali kot gledališki komad. Prvi jo je preuredil Anglež Christopher Marlowe (1562 do 1593). Šele pozneje, leta 1831., jo je predelal Goethe in s tem ustvaril največje svetovno delo. Pripominjam, da je Goethe v mladosti sam igral lutkovne predstave. Nanj je ta zgodba tako učinkovala, da se je v starosti povsem posvetil predstavi tega komada.

V 17. stoletju se je začelo lutkarstvo zelo širiti v Franciji in Španiji, Nizozemski, Avstro-Ogrski, na Balkanu in v Rusiji.

Medtem je prišla v Nemčijo Wertherjeva doba. Iz srednjeveškega norčeka se je razvil popoln Gašperček. Zanimivo je, da poslej nikoli ne manjka glavne osebe, to je Gašperčka pri predstavah.

Najbolj znan pisatelj lutkarskih iger je grof Franz von Poggi, izredno nadarjen, pisatelj, slikar in komponist. Živel je od leta 1807—1876 v Monakovem. Sicer so Poccijeve igre pisane predvsem za mladiho, a tudi odrasli so uživali ure in ure pri njegovih predstavah.

Francozi so oni, ki so dali lutkovni igri še danes popularno ime »Marionnette«, pomanjševalnica imena Marija, torej Marička. To bi bilo ime za Marijine podobice v cerkvah in občestnih znamenjih. Ob določenih praznikih so uprizarjali igre, pri katerih so sodelovali duhovniki, laiki in gibljive lutke. Ludvik XIV je prišel l. 1647 s svojo materjo k taki predstavi in videl v mešanici posvetnih igrač in svetih stvari tako pohujšanje, da je nadaljnje uprizoritve prepovedal. Ali kljub temu igre z lutkami niso ponehale, niti one, ki so jih pri-

rejali duhovniki. Za klasičnega reformatora lutk velja na Francoskem Pierre Brioché, ki je igral okrog leta 1650 z velikim uspehom v Parizu. Med najznamenitejše francoske lutkarje prištevamo Aleksandra Bertranda, ki je uprizarjal z lutkami vsemogoč repertoar. Ščasoma so začeli za lutke pisati najznamenitejši satirični pi-

satelji, kakor: Carolet, Lesage, Piron in leta 1729 je izšla velika zbirka lutkovnih iger v šestih zvezkih. Ne smemo prezreti, da je imela George Sand na svojem gradu lastno lutkovno gledališče, ki je pričelo delovati l. 1847. Centralna oseba francoskih lutk je Guignol de Lyon, ki ga je ustvaril lutkar Mourgeut.

(Konec prih.)

Z A Š A L U

Pravda. »Zašto nisi dao babi jednu jabuku, kako sam ti rekao?« — »Zabunio sam se pa sam je pojco.« — »A koju jabuku jedeš sada?« — »Sada jedem svoju.«

Uspeh dobrog vaspitanja. »Živeo sam više nego šest godina među ljudožderima.« — »Za to vreme ste jamačno uspeli da je barem nekoliko njih odustalo od svoga strašnog običaja.« — »Nisam baš uspeo, ali sam postigao da su počeli jesti nožem i viljuškom.«

Umišljen. »Vi ste upotreбили reč magarac! Jeste li mislili mene?« — Nisam mislio Vas, gospodine! Mislite li da ste jedini magarac na svetu?«

Magarac. Mali Jovica ide s majkom u šetnju, kad im dođu u susret kola s upregnutim magarcem. »Evo, Jovo,« kaže mu majka, »ona životinja tamo je magarac.« — Jovica se zamisli i za neko vreme kaže materi: »Ali on to, nano, valjda ne zna!«

Uspela operacija. »Marijane, kako ti je uspela operacija na tvojoj nozi?« — »Odlično. U bolnicu sam išao s jednim štapićem, a iz bolnice s dva!«

Kod mesara. Majstor kalfi: »Isecite ovoj gospodi kosti i vagni joj svinjski želudac!«

Unosan dar. Nekoliko nedelja iza Božića. Ivan pita Marka, kako je zadovoljan sa svojim božićnim darovima. »O, ti ne znaš, kako unosni su moja truba i moj bubanj!«, oduševljeno je odgovorio Marko. »Svaki put, kada počnem trubiti i bubnjati, dobijem od majke dinar da prestanem.

Verovatno. Sudija: »Optuženi ste da ste u pijanstvu tužitelja nazvali magarcem. Priznajete li?« — Optuženik: »Ne mogu pravo da se setim, jesam mu li zaista to rekao, ali što ga više gledam, to mi se čini verovatnije.«

Medu prijateljima. »Bože moj, kako krive noge imaš,« bocka Mate svoga prijana Luju. »Priličan pas mogao bi da se provuče kroz njih!« — »Provuci se, more!«, odvratu mu brzo Lujo.

Petao. Gost u gostioni: »Petao što sam ga juče kod vas jeo obležao mi je u stomaku — noćas sam se probudio u četiri časa pa nisam mogao više zaspati!« — Gostioničar: »Da, da, to je bilo njegovo vreme! Svaki je dan budio u četiri časa ujutro.«

Čega još nema. »Ti si zaista pravo magare. Još ti fale samo rogovi.« — Što buncaš! Ta magare nema rogova.« — »Eno vidiš, onda ti uopšte ništa više ne fali.«

Poruke uredništva

Gradivo koje nismo objavili u ovom broju, objavićemo u narednim, ukoliko je zrelo za tisak. Ukoliko nije za štampu javićemo to pojedincima putem naše Poruke uredništva.

U zadnje vreme uredništvo Sokolića upravo je prenatrpano sastavcima u stihovima. Ima tu sastavaka svakojakih. Veliki deo tih pesama i pesmica najprimerniji je za koš. Uredništvo je u sto muka što da uradi s tim gradivom. Trsi se da ga dotera i barem donekle osposobi za objavu, ali u vrlo mnogo primera to je sasvim nemoguće. Već smo u toliko navrata svraćali pažnju našim mladim saradnicima i saradnicama da daju svoje sastavke na pregled i popravku starijoj i iskusnijoj braći i sestrama. Nije mnogo pomoglo. Ponovo upozoravamo naše saradnike da pišu kraće članke i pesmice, ali te neka budu doterane i dobre. Nije dovoljno da se pesmica srokuje, već treba da se i metruje i da ima svoj sadržaj. Pesmice i članke bez sadržine ili s pobrkanim pojmovima ne možemo objavljivati. Držite se prokušanog gesla: kratko ali sočno.

»Sokolić« prima sastavke i nesokolskog sadržaja u koliko se taj ne kosi s osnovnim sokolskim načelima. Svaki članak i svaku pesmicu mi ćemo rado uvrstiti u naš list; ti sastavci moraju, jasno, da budu poučni ili zabavni s namerom da uzgajaju u dobrom smislu te reči. Soko ne sme da se uzgaja jednostrano; on treba da se zanima za sve što je dobro i plemenito. Zato pišite i s drugih područja. Ne želimo da zasićujemo naše čitače uvek s jednakinim štivom i da uvek pišemo samo o Sokolstvu i sokolskoj misli.

